

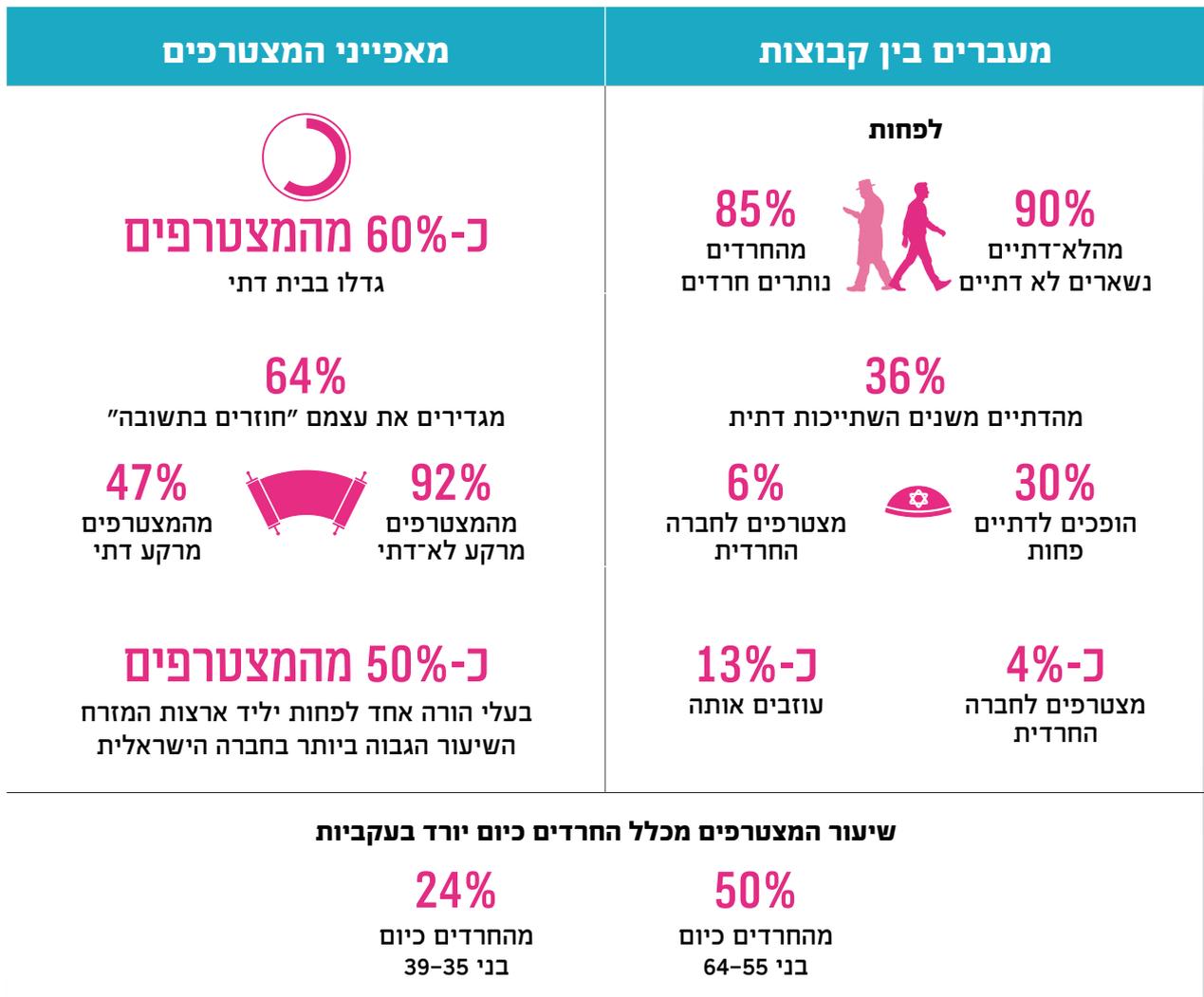
מעברים אל החברה החרדית - מגמות היסטוריות והשפעה בהווה

פרק זה בוחן את דינמיקת ההצטרפות לחברה החרדית בישראל ואת השלכותיה הדמוגרפיות, תוך אימוץ פרספקטיבה היסטורית המשתרעת מקום המדינה ועד ימינו. בהתבסס על נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס, הפרק מציג ניתוח של מגמות המעברים בין קבוצות דתיות ואת מאפייני המצטרפים לחברה החרדית.

הממצאים מראים כי בקרב ילידי אמצע שנות החמישים ועד ילידי אמצע שנות השישים הייתה עלייה בהצטרפות לחברה החרדית, ולאחר מכן התייצבות ואולי אף ירידה קלה. בשל קצב הגידול הטבעי הגבוה של החברה החרדית, חלה ירידה מתמשכת בשיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום.

הממצאים מראים בנוסף כי כיום ובעבר, רוב המצטרפים לחברה החרדית הם מזרחים וממשפחות דתיות ומסורתיות, ורק מיעוטם הם חילונים אשכנזים ממעמד הביניים.

ילדיהם של המצטרפים הם בעלי מאפיינים שיכולים לעודד את עזיבת החברה החרדית: לרבים מהם יש היכרות עם החברה הלא-חרדית בשל קשרים משפחתיים, וחלקם חווים אפליה בשל הרקע המשפחתי שלהם. לכן, הירידה בחלקם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום צפויה להשפיע על מאפייני היוצאים, ואף יכולה להשפיע על שיעורי עזיבת החברה החרדית.

ה. מעברים אל החברה החרדית – מגמות היסטוריות והשפעה בהווה

כתבו: אדר אניסמן וצביקה דויטש

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות הניתוח מסווגות על בסיס השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) לעומת השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום – קיצור ליוצאי החברה החרדית.

חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום – קיצור לחרדים מבית חרדי.

מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא־חרדי שהם חרדים כיום – קיצור למצטרפים לחברה החרדית.

לא־חרדים: בעלי רקע לא־חרדי שאינם חרדים כיום – קיצור ליהודים לא־חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס – לשנים 2007–2012 וכן 2017–2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20–64.

זיהוי רקע חרדי: גדל/ה (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (משתנה זה אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013–2016); זיהוי חרדי/ת כיום: לפי הגדרה עצמית.

סקר ההשתלבות – סקר מקוון שהועבר על ידי יוצאים לשינוי במאי–יוני 2025.

זיהוי עבר חרדי: גדל במשפחה חרדית בהגדרה עצמית (בגיל 15); זיהוי הווה לא־חרדי: לא־חרדי כיום בהגדרה עצמית.

(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

ה-1 מבוא

האוכלוסייה החרדית מתאפיינת בקצב הגידול המהיר ביותר בישראל – כ־4% בשנה. לפי הערכות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס) תוך כארבעה עשורים תהווה החברה החרדית כשליש מכלל האוכלוסייה בישראל וכרבע מכלל האוכלוסייה הבוגרת (פלטיאל ואחרים, 2012). כמו כן, אף שהחברה החרדית מהווה כשמינית מהאוכלוסייה היהודית בישראל, שיעורם של תלמידי החינוך החרדי הוא כרבע מכלל התלמידים בחינוך העברי, ובגילי בית הספר היסודי השיעור גבוה אף יותר.³³

לחברה החרדית מאפיינים ייחודיים, כגון נטייה להתבדלות, לימודים במערכת חינוך שאינה מקנה מיומנויות בסיסיות להשתלבות בתעסוקה איכותית ושיעורי השתלבות נמוכים בהשכלה גבוהה ובשוק העבודה. למאפיינים אלו השפעה ניכרת על הכלכלה הישראלית (דויטש ואחרים, 2025) ועל אופייה של החברה הישראלית עצמה. בשנים האחרונות מתרחב הדיון הציבורי בסוגיות כגון שאלת הגיוס לצה"ל, הדרת נשים, אוטונומיה במערכת החינוך ותשלום קצבאות, נושאים הקשורים בהתבדלותה של החברה החרדית ובשינויים הדמוגרפיים בחברה הישראלית והמעבר מחברה בעלת רוב חילוני מוצק לחברה שמרבית חבריה נמצאים על הרצף הדתי (ראו למשל רובינשטיין וגאון, 2019). הרמן ואחרים (2024) מראים כי בשנים האחרונות רוב גדול מהחילונים חוששים באופן עקבי שלא יוכלו לשמור על אורח חיים התואם את ערכיהם ותפיסותיהם. שיעור החילונים המביעים חשש זה עלה בשבע השנים האחרונות בכמעט 25 נקודות אחוז, מ־55% בשנת 2017 ועד ל־78% בשנת 2024, וכל זאת בהלימה לגידול בשיעורם של החרדים בחברה הישראלית.

33. שיעור התלמידים החרדים מכלל התלמידים בחינוך העברי בגיל היסודי הוא 29%, לעומת 24% בגיל התיכון ו־25% מכלל התלמידים בחטיבות הביניים (כהנר ומלאך, 2025).

קצב הגידול של החברה החרדית מושפע משני גורמים עיקריים: האחד הוא שיעורי פריון גבוהים - נשים חרדיות יולדות 6.4 ילדים בממוצע, בהשוואה ל-3 ילדים בממוצע בקרב נשים יהודיות לא-חרדיות (חליחל, 2023). הגורם השני הוא דינמיקת המעברים - ההצטרפות אל החברה החרדית מחד גיסא ועזיבתה מאידך גיסא.

המחקר הנוכחי מתמקד בבחינת ההקשר ההיסטורי והסוציולוגי של ההצטרפות לחברה החרדית, מתוך הבנה כי שיעור גבוה מעוזבי החברה החרדית הם דור שני למצטרפים לחברה החרדית, ולכן קיים קשר בין מאפייני המצטרפים לבין מאפייני העוזבים אותה. המחקר בוחן את הרקע של המצטרפים ואת הקשר בין ההצטרפות להרכבה הדמוגרפית של החברה החרדית. כמו כן הוא דן במעבר הבין-דורי - מהי ההשפעה הפוטנציאלית של עוזבי החברה החרדית שהם דור שני למצטרפים על הרכבם הדמוגרפי של היוצאים כקבוצה, וכיצד שינויים בהרכבה של החברה החרדית יכולים להשפיע על היוצאים ועל העזיבה עצמה.

מבנה הפרק: סעיף ה-2 מציג סקירה היסטורית של ההצטרפות לחברה החרדית כתנועה סוציולוגית מקום המדינה ועד היום; סעיפים ה-3 וה-4 סוקרים את דפוסי המעברים בין הקבוצות השונות בחברה הישראלית; סעיף ה-5 מציג את הרקע של הקבוצות השונות בחברה הישראלית; סעיף ה-6 מעמיק בנוגע למאפייני המצטרפים לחברה החרדית; סעיף ה-7 מביא נתונים ראשוניים על ההבדלים בין יוצאי החברה החרדית שהם דור שני להצטרפות לעומת יוצאים שהוריהם חרדים מבית; וסעיף ה-8 דן בממצאים ובהשלכות של המעברים על עתיד היציאה מהחברה החרדית.

ה-2 סקירה - מעברים אל החברה החרדית

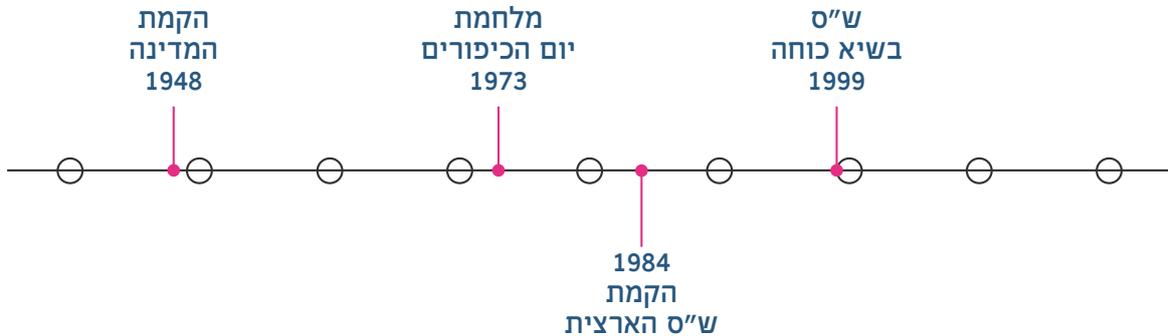
החברה החרדית נתפסת פעמים רבות כמקשה אחת, חברה מתבדלת - "שחור-לבן" - שמתנהלת על פי ציוויים נוקשים. גם כאשר חוקרים מזהים הבדלים, פלגים או חוסר אחידות בין קהילות שונות בחברה החרדית, הם ממשיכים להתייחס לחברה החרדית כהומוגנית (למשל בראון, 2021; פרידמן, 1991; Berman, 2000). פרידמן אף מציין כי למרות הפלגים השונים וחוסר ההסכמות ביניהם, ובכלל זאת נורמות חברתיות שונות, החברה החרדית היא "עדיין חברה אחת בתודעת חברה" (1991, עמ' 161).

למיטב ידיעתנו, אחת הסוגיות שפחות מדוברות בחברה החרדית היא ההבדל בין מי שגדלו בבית חרדי, במיוחד לאחר התמורות בחברה החרדית החל משנות החמישים והגבהת החומות, לבין מי שגדלו בבית שאינו חרדי ומכירים את התרבות והתפיסות הלא-חרדיות, קרי החוזרים בתשובה או המצטרפים לחברה החרדית. ככל שהדיון פונה גם לחברה החרדית עצמה, הרי שהוא מתמקד ביחס של החברה החרדית כלפי מי שבחר להצטרף אליה (ראו למשל: דורון, 2021; קפלן, 2007).

ההשתייכות לחברה החרדית היא השתייכות סוציולוגית ולא דווקא אמונית או דתית (ראו למשל בראון, 2021; דורון, 2006). גם המחקר על עזיבת החברה החרדית מדגיש שמדובר בתופעה סוציולוגית ולא דתית (הורוביץ, 2018; ראו גם דויטש ואניסמן, 2024, שמראים שמרבית מי שעוזבים את החברה החרדית נשארים דתיים). בדומה, גם ההצטרפות לחברה החרדית היא תהליך שמותו פירוק זהות ומעבר בין קהילות. כך, אף שהחלטה להצטרף לחברה החרדית היא אישית, סביר להניח שימצאו גם נקודות דמיון במעברים אלו, המושפעים מגורמים חברתיים.

במחקר על מגמות ההצטרפות לחברה החרדית מקובל לזהות שלוש נקודות זמן עיקריות: השנים שלאחר קום המדינה, מלחמת יום הכיפורים ועליית ש"ס כתנועה דתית-עדתית-חברתית (דיאגרמה ה-1).

דיאגרמה ה-1: נקודות ציון בהצטרפות לחברה החרדית

הפרק הנוכחי סוקר בקצרה את נקודות הציון הללו ואת הרקע להצטרפות בכל אחת מהן.

ה-2.1 עזיבת החברה החרדית וההצטרפות אליה לאחר קום המדינה

התקופה שלאחר קום המדינה התאפיינה בשיעורי עזיבה גבוהים של החברה החרדית, שלפתע ניצבה בתחרות עם תנועות הנוער הציוניות ואתוס הניצחון של צה"ל. על רקע זה, וכחלק מהמאבקים בין מוסדות המדינה הציוניים לחברה החרדית, צעירים חרדים פעלו לשכנע עולים מארצות המזרח לרשום את ילדיהם לבתי ספר דתיים וחרדים ולשלבם בהמשך בישיבות גדולות (לופו, 2004; פרידמן, 1991). ואכן, שיעור מסוים מבין תלמידים אלו השתלב בישיבות ספרדיות, בעיקר בישיבת "פורת יוסף" בירושלים, ואחרים השתלבו בישיבות ליטאיות-אשכנזיות. במקביל, אחדות מבין הישיבות הספרדיות אימצו את מנהגי הישיבות הליטאיות, וכך לצד המסורת הספרדית התפתחה קהילה חרדית ספרדית-ליטאית, דומה באורחות חייה ובלבושה לחברה החרדית-ליטאית האשכנזית.

עם זאת, יש לציין כי מדובר במספר קטן של צעירים, וכי מלבד פעילות זו החברה החרדית התמקדה בשנים אלו בהתבדלות מהחברה הישראלית ובבניית מנגנונים שביצרו את התבדלותה.

ה-2.2 הצטרפות לחברה החרדית לאחר מלחמת יום הכיפורים

בראון (2021) וקפלן (2007) מתייחסים שניהם לשנים שלאחר מלחמת ששת הימים כשנים שבהן התחילה להתעורר תנועה של הצטרפות לחברה החרדית, זאת על רקע הניצחון במלחמה וכתגובה לשינויים החברתיים בשנות השישים. חוקרים אלו ואחרים (למשל, Beit-Hallahmi, 1992) מציינים נוסף על כך את הטראומה הקולקטיבית שלאחר מלחמת יום הכיפורים ואת אובדן הביטחון בהנהגה כגורמים מרכזיים בהנעת גל זה.

במקביל, בשנים אלו התפתחו תנועות ומנגנונים חרדיים ששאפו להשפיע על קהלים לא-חרדיים ולקרבתם לחרדיות. אלו כללו את מפעל הקירוב וההחזרה בתשובה של חסידות חב"ד, רבנים ליטאים שפנו לציבור החילוני וארגונים ורבנים שפנו לקהל מזרחי-מסורתי. בהתאמה, המצטרפים השתייכו לשלוש אוכלוסיות עיקריות: עולים חדשים, במיוחד מארצות הברית וברית המועצות; בני מעמד הביניים החילוני-אשכנזי; ומזרחים משכונות מצוקה (בראון, 2021; דורון, 2021).

עם זאת, ההתייחסויות בתרבות, במחקר ובתקשורת לתנועת החזרה בתשובה בשנים אלו התמקדו בעיקר באנשי ציבור אשכנזים וחילונים ברובם, ובראשם אורי זוהר. אישים אלו הפכו להיות סמל לתנועת "החזרה בתשובה" - הצטרפות של אשכנזים, חילונים, בני מעמד הביניים לחברה החרדית והחלפת זהות אחת בזהות שונה לחלוטין.

המצטרפים לחברה החרדית בגל זה מאופיינים בניסיון להיטמע בה - קבלת אידיאל חברת הלומדים ואימוץ ההסתגרות החרדית, עד כדי ניתוק מהמשפחה הלא-חרדית. למרות זאת, הם לא התקבלו ל"מועדון" - המצטרפים לא נתפסו כשווי ערך לחרדים מבית ונתקלו באפליה בשידוכים ובקבלה למוסדות לימוד ולמוסדות אחרים בחברה החרדית. החברה החרדית הרגישה צורך להתגונן מפני ההשפעות האפשריות של המצטרפים - אלו שלא גדלו בחברה החרדית והתחנכו על ערכים זרים לה, ועל כן נתפסו כמי שעלולים לייבא את הנורמות והערכים הללו לחברה החרדית עצמה (דורון, 2012, 2021).

ה-2.3 הצטרפות לחברה החרדית - הקמת תנועת ש"ס

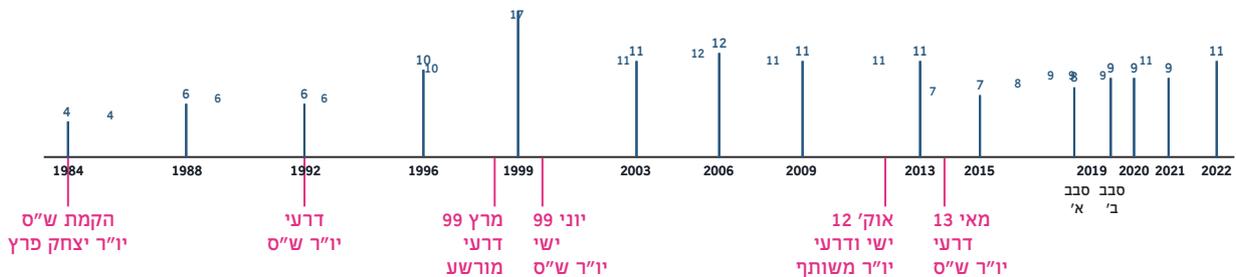
כמצוין לעיל, לאורך כל השנים שלאחר קום המדינה שיעור גבוה מהמצטרפים לחברה החרדית היו מקרב עולי ארצות האסלאם. עם השנים האוכלוסייה החרדית-ספרדית גדלה והלכה, וככל שגדלה סבלו החרדים הספרדים מאפליה על רקע מוצאם מצד החרדים האשכנזים. על רקע אפליה זו צמחה בתחילת שנות השמונים תנועת ש"ס - בתחילה כתנועה מקומית שרצה לבחירות בעיריית ירושלים בשנת 1983, ולאחר מכן כמפלגה ארצית, שרצה לראשונה בבחירות לכנסת ה-11 (וזכתה בארבעה מושבים).

בתחילת דרכה הייתה ש"ס מוקד משיכה כמפלגה פוליטית ותנועה חברתית ספרדית-מזרחית ולא דווקא חרדית; בתחילת שנות האלפיים רק כשליש ממצביעי ש"ס הגדירו את עצמם חרדים (לופו, 2004), ומרביתם הגדירו עצמם מסורתיים או דתיים. נתון זה אינו מפתיע לנוכח מאפייני הדתיות והמסורתיות הספרדית. בעוד שהחברה החרדית האשכנזית פנתה להתבדלות לאחר קום המדינה (פרידמן, 1991), החברה החרדית הספרדית שמרה על קיומו של מגוון דתי רחב (מחילונים ועד חרדים) באותה הקהילה ואף באותה המשפחה. יתר על כן, במקרים רבים תהליכי ההתחזקות הדתית וההצטרפות לחברה החרדית לא לוו בניתוק מהמשפחה הלא-חרדית או הלא-דתית (דורון, 2021; זיכרמן, 2014).

בבחירות לכנסת בשנת 1999 זכתה המפלגה ב-17 מנדטים, אך בשנים שלאחר מכן נחלש כוחה והיא קיבלה לרוב 9-11 מנדטים. מנדטים אלו נתקבלו בעיקר מחרדים-ספרדים ומשיעור נמוך של מצביעים לא-חרדים ומשפחות מהפריפריה החברתית-גאוגרפית שעל התפר בין דתיות וחרדיות.

לדוגמה, בבחירות לכנסת ה-25 (2023), שיעורי הצבעה לש"ס בערים חרדיות היו קרובים לשיעורם של הספרדים באוכלוסייה בערים אלו.³⁴ בערי הפיתוח בדרום, שלאורך השנים היו אחד ממוקדי הפעילות הבולטים של ש"ס, שיעורי הצבעה למפלגה בבחירות היו נמוכים יותר: כ-12% בשדרות, ירוחם ודימונה ו-18% באופקים. יוצאת דופן היא נתיבות, שבה המפלגה קיבלה 42% מקולות הבוחרים בעיר.

דיאגרמה ה-2: נקודות ציון בהיסטוריה של מפלגת ש"ס

אחת הדרכים העיקריות של ש"ס לקירוב לחרדיות היא באמצעות מערכת החינוך החרדית שלה, "מעין החינוך התורני" (כיום - "בני יוסף"), שהוקמה בשנות השמונים המאוחרות. במערכת חינוך זו פועלים שלושה סוגים של מוסדות: מוסדות לילדים ממשפחות חרדיות, מוסדות למשפחות "מתחזקות" ומוסדות "קירוב", המיועדים לילדים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך שאינם מגיעים מבית חרדי. במוסדות אלו צוות בית הספר הוא חרדי, ובתי הספר מעודדים את ההורים לסגל מנהגים חרדיים (זיבצנר ולהמן, 2010).³⁵

בהתאמה, בעת הקמתה של רשת החינוך הציגו אותה בעלי התפקידים כרשת שנועדה לשלב לימודים תורניים וכלליים עם דגש על המסורות הספרדיות, קרי כמערכת חינוך שלא דווקא נועדה לילדים חרדים מבית, אלא לכלל הילדים הספרדים שהוריהם רואים חשיבות בחינוך דתי ומסורתי (פלדמן, 2020).³⁶

34. באלעד: 50% הצבעה לש"ס, כ-45% ספרדים; בבני ברק: 30% הצבעה לש"ס, כ-30% ספרדים; בבית"ר עילית: 30% הצבעה לש"ס, כ-20% ספרדים; ובמודיעין עילית כ-20% הצבעה לש"ס וכ-20% ספרדים. נתוני שיעור הספרדים בכל עיר לקוחים מרגב ומילצקי (2024); נתוני הבחירות לכנסת ה-25 בשנת 2023 מתוך אתר ועדת הבחירות המרכזית, <https://votes25.bechirof.gov.il>.

35. בשנים האחרונות הצטרפו לרשת החינוך בתי ספר אשכנזיים, בעיקר של חסידיות קטנות, בשל אי-הסכמות עם רשת החינוך העצמאי האשכנזית. אחדים ממוסדות אלו עזבו החל מ-2024 את רשת בני יוסף והצטרפו לחינוך הממלכתי-חרדי.

36. פלדמן (2020) מציינת כי קיימים תחת רשת בני יוסף מוסדות חינוכיים שאינם מוכרים על ידי משרד החינוך, ואינם נכללים בסטטיסטיקות.

מראשית שנות האלפיים ועד אמצע העשור השני חל גידול של פי שלושה במספר המוסדות ברשת ובמספר התלמידים המתחנכים בה: מכ־13 אלף תלמידים ו־90 בתי ספר בתחילת שנות האלפיים עד ליותר מ־41 אלף תלמידים ו־190 בתי ספר בשנת 2016 (פלדמן, 2020).

באותה התקופה מספר המצביעים למפלגה לא עלה בצורה משמעותית, כלומר צמיחת רשת החינוך לא באה לידי ביטוי ברמה הפוליטית. ואכן, בחינה מעמיקה יותר מראה כי שיעור גבוה מהמוסדות ומהתלמידים מגיעים מהערים החרדיות. בתחילת דרכה של הרשת הגידול התרחש בעיקר מצירוף בתי ספר חרדיים קיימים לרשת ולא מפנייה לקהלים חדשים. עם זאת בתקופות ש"ס הייתה חלק מהקואליציה היה גידול בפתיחת בתי ספר של הרשת (פלדמן, 2020).

לעומת זאת, במרבית ערי הפריפריה החברתית-גיאוגרפית כמעט שלא חל שינוי במספר בתי הספר המשויכים למערכת החינוך של ש"ס בשנים 1996-2003 או שהוא עלה במתינות (זוסמן וליפניר, 2021), ועיקר הגידול במספר התלמידים מקורו בגידול המהיר בחברה החרדית.

כאמור, יוצאת מן הכלל מבחינה זו היא העיר נתיבות, שבה גדל מספר בתי הספר של ש"ס מאחד בשנת 1996 לשבעה ב־2003. במקביל לכך גם שיעור ההצבעה למפלגה הכפיל את עצמו, דבר המעיד על תהליך עומק של התחדדות האוכלוסייה המזרחית בעיר.

לסיכום, ניתן לראות כי הרקע חברתי להצטרפות לחברה החרדית השתנה עם השנים, אך ככלל לאורך השנים קיימת תנועה עקבית של הצטרפות לחברה החרדית מקרב מזרחים ממשפחות מסורתיות ודתיות, ואילו "חזרה בתשובה", תהליך שבו אשכנזים חילונים ממעמד הביניים מצטרפים לקהילות חרדיות, היא תופעה שולית יחסית.

ה-3 מעברים בקרב קבוצות בחברה היהודית-ישראלית

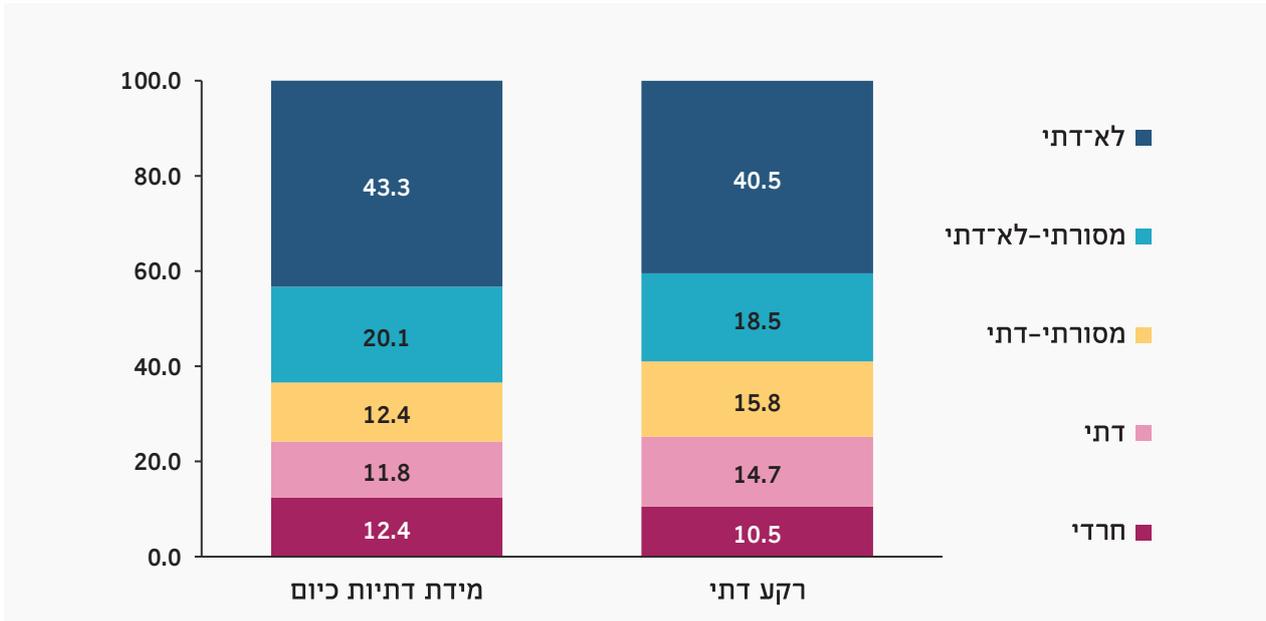
אחד הנושאים המרכזיים בשיח הציבורי בישראל הוא השינויים הדמוגרפיים בהרכבה של החברה היהודית - מעבר מחברה בעלת רוב חילוני מובהק לחברה דתית ומסורתית יותר. בשיח עולה גם החשש מגידול בכוחה של החברה החרדית. השינויים הדמוגרפיים נובעים משילוב של שתי סיבות: גידול דמוגרפי מהיר יותר של הקבוצות הדתיות, בעיקר של החרדים, ותופעה של חזרה בתשובה בכלל והצטרפות לחברה החרדית בפרט. בפרק זה נתמקד בהצגת סקירה כללית על אודות השינויים בהרכב החברה היהודית-ישראלית ועל המעברים בין הקבוצות. בפרק הבא נציג נתוני מגמות של עזיבת החברה החרדית והצטרפות אליה לאורך זמן.

סעיף זה מציג תמונת על של דפוסי המעברים בקרב יהודים בני 20-64. תמונה זו מתקבלת באמצעות ניתוח השוואתי של נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס על התפלגות רמת הדתיות לפי הגדרה עצמית - רמת דתיות כיום לעומת הרקע הדתי (רמת דתיות המשפחה בגיל 15).

תחילה מוצגת התפלגות רמת הדתיות כיום והרקע הדתי בקרב כלל היהודים בני 20-64 (תרשים ה-1). לאחר מכן מוצגת ההתפלגות של רמת הדתיות כיום לפי הרקע הדתי, המאפשרת ללמוד על המעברים מקבוצות האם לקבוצות נוכחיות (תרשים ה-2). רוב הנתונים מוצגים באופן מקובץ: חרדי, דתי (דתי או מסורתי-דתי) ולא־דתי (מסורתי-לא־דתי וחילוני).³⁷

37. הקטגוריות המלאות הן: חרדי, דתי, מסורתי-דתי, מסורתי-לא כל כך דתי, לא־דתי-חילוני.

תרשים ה-1: התפלגות הרכב האוכלוסייה: רמת דתיות כיום והרקע הדתי של המשפחה - בקרב בני 20-64 (%)

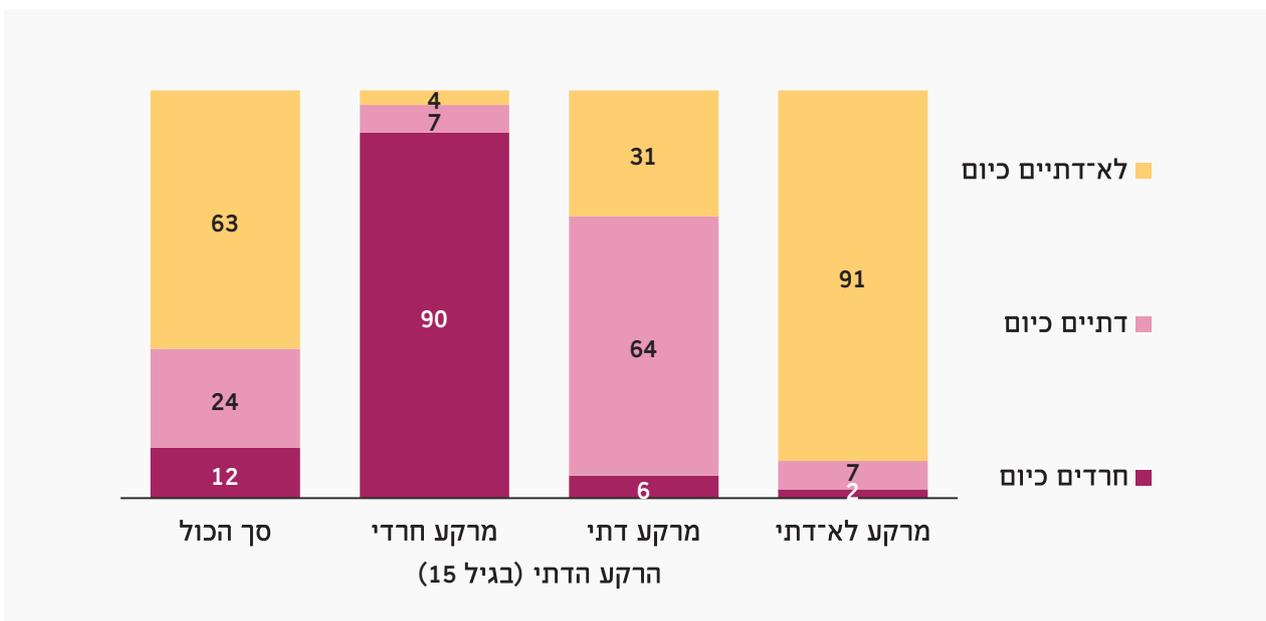

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

כפי שאפשר לראות בתרשים ה-1, במוצע לשנים 2017-2024 כשמינית מבני 20-64 היו חרדים (12.4%), קרוב לרבע דתיים ומסורתיים-דתיים (11.8% ו-12.4%, בהתאמה), כחמישית מסורתיים-לא־דתיים (20.1%) וקרוב למחצית הם לא־דתיים (43.3%). באופן כללי, התפלגות בעלי הרקע הדתי דומה לזו של מידת הדתיות כיום, אך עם הבדלים קטנים: שיעור החרדים כיום גבוה במקצת משיעור בעלי הרקע החרדי (12.4% לעומת 10.5%), שיעור הדתיים והמסורתיים-דתיים כיום נמוך במקצת (24.2% לעומת 30.5%) ושיעור הלא־דתיים והמסורתיים-לא־דתיים גבוה יותר (63.4% לעומת 59%).

עוד עולה מהנתונים המוצגים בתרשים כי החברה הישראלית-יהודית היא ברובה לא־דתית: קרוב לשני שלישים (63%) מהיהודים בישראל הם לא־דתיים (חילונים או מסורתיים-לא־דתיים); כרבע (24%) דתיים וכשמינית (13%) הם חרדים כיום.

תרשים ה-2: התפלגות מעברים: רמת דתיות כיום לפי הרקע הדתי של המשפחה - בקרב בני 20-64 (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

כאשר מנתחים את רמת הדתיות כיום לפי הרקע הדתי עולה תמונה של יציבות בהשתייכות הקבוצתית, כלומר הרוב משתייכים כיום לקבוצה שהשתייכו אליה בנערו (תרשים ה-2).

יציבות זו בולטת במיוחד בקרב אלו שבאו מרקע חרדי ומרקע לא־דתי: כ־90% מבין אלו שגדלו בחברה החרדית משתייכים גם כיום לחברה החרדית, וכ־90% מבין אלו שגדלו בחברה הלא־דתית הם לא־דתיים גם כיום.

שיעור נמוך בלבד מקרב בעלי רקע חרדי עזבו את החברה החרדית: 7% עזבו את החברה החרדית ונשארו דתיים ו־4% הפכו ללא־דתיים. בקרב בעלי רקע לא־דתי, 7% הם דתיים כיום ו־2% הצטרפו לחברה החרדית, כלומר המגמה של התחזקות דתית בקרב בעלי רקע לא־דתי היא מוגבלת.

בקרב בעלי רקע דתי ניכרת דינמיות גבוהה יותר בין הקטגוריות. קרוב לשני שלישים (64%) שומרים על זהותם הדתית לעומת כשליש שהופכים ללא־דתיים (31%) ומיעוט שהופכים לחרדים (6%).

עם זאת, דפוסי המעבר מאופיינים בשינויים הדרגתיים לאורך הספקטרום הדתי, העוברים דרך זהות מסורתית ולא בשינויים חדים מדתיות ללא־דתיות. ניתוח ההתפלגות המלאה של רמות הדתיות עבור חמש הקטגוריות (תרשים ה-נ-1) חושף תמונה מורכבת בקרב הקבוצות המסורתיות. בקרב בעלי רקע מסורתי-דתי כמחצית שומרים על רמת הדתיות מבית, אך בקרב השאר ניכרת נטייה ברורה למעבר של פחות דתיות. מתוך קבוצה זו שיעור המגדירים עצמם כיום כחילונים או כמסורתיים-לא־דתיים גבוה הרבה יותר משיעור אלו שבחרים להגדיר עצמם כדתיים או חרדים. באופן דומה, בקרב בעלי רקע מסורתי-לא־דתי קיימת נטייה חזקה למעבר לכיוון החילוני, כאשר שיעור המגדירים עצמם כלא־דתיים או חילונים גבוה מאוד בהשוואה לאלו שבחרים בהגדרה דתית או חרדית.³⁸

השינויים ברמת הדתיות, ובקרב הקבוצות המסורתיות במיוחד, ממחישים את הרצף הדתי-סוציולוגי של המסורתיות ואת היכולת של הפרט לעבור בין רמות דתיות ללא שינוי שייכות קבוצתית, בניגוד להשתייכות לחברה החרדית (ובמידה פחותה יותר, לחברה החילונית), שהיא דיכוטומית יותר.

יתר על כן, תרשים ה-נ-1 בנספח מראה כי מרבית התנועה בין רמות דתיות היא לכיוון פחות דתי - בכל אחת משלוש הקבוצות (מסורתי-לא־דתי, מסורתי-דתי ודתי) שיעור האוכלוסייה המגדירה את עצמה כיום פחות דתית מבצעירותה גבוה במידה רבה משיעור האוכלוסייה המגדירה את עצמה דתית יותר מבצעירותה.

עד כאן הוצגה תמונת כוללת של מעברים בין קבוצות. הנתונים הוצגו עבור קבוצות גיל רחבות, אך ללא הצגת שינויים שהתרחשו לאורך זמן. כמו כן, הנתונים הוצגו בלי להביא בחשבון השפעות של שינויים דמוגרפיים. נושאים אלו ידונו בהרחבה בשני הפרקים הבאים.

ה-4 מגמות עזיבת החברה החרדית והצטרפות אליה

השינויים הדמוגרפיים בחברה הישראלית מושפעים בין היתר מהדמוגרפיה של החברה החרדית: קצב גידול טבעי גבוה במיוחד והמעברים אל החברה החרדית ומתוכה.

בסעיף זה ננתח את מגמות המעברים: שיעורי העזיבה מהחברה החרדית - שיעורם של היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי, ושיעורי ההצטרפות לחברה החרדית - שיעורם של המצטרפים מתוך כלל בעלי רקע לא־חרדי. נתונים אלו מלמדים על שינויים בהיקפי העזיבה וההצטרפות לאורך זמן, אבל לא מלמדים על השינויים הדמוגרפיים הקשורים לקצב הגידול המהיר של החברה החרדית.

לכן אנו מנתחים גם את המגמות בשיעור ההשתלבות באוכלוסיית היעד, קרי שיעורם של היוצאים מקרב כלל בעלי רקע לא־חרדי כיום ושיעורם של המצטרפים מקרב כלל החרדים כיום. שיעורים אלו משקפים את השינויים הדמוגרפיים בכל תת־קבוצה ומשקללים את הגידול הדמוגרפי ואת השינויים בשיעורי המעברים.³⁹

בכל הנוגע למעברים בין הקבוצות עולה כי בקרב ילידי אמצע שנות החמישים ועד ילידי אמצע שנות השישים הייתה

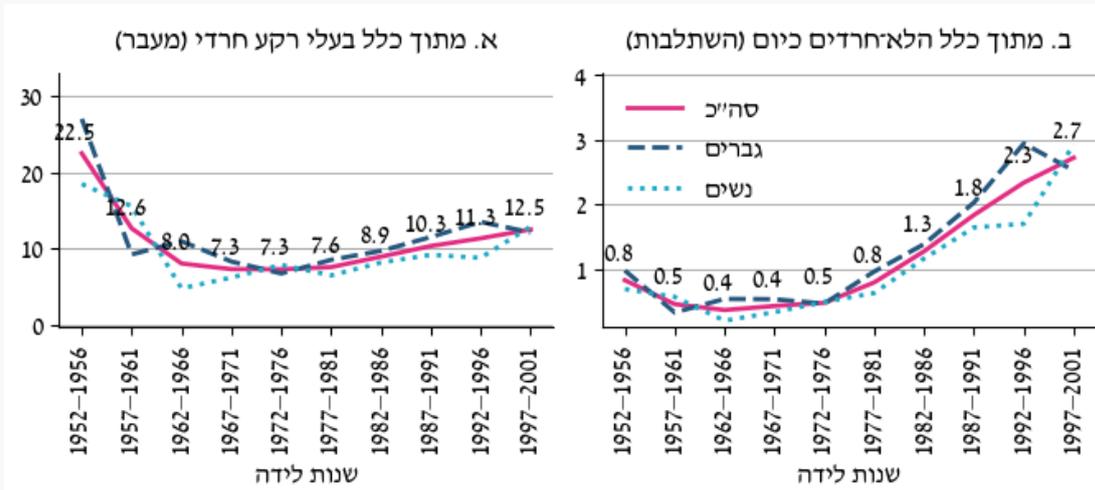
38. בקרב בעלי רקע מסורתי-דתי, כ־47% מגדירים עצמם גם כיום כמסורתיים-דתיים לעומת כ־38% המגדירים עצמם כיום כפחות דתיים (מסורתי-לא־דתי - חילוני) וכ־15% כיותר דתיים (דתי-חרדי). בקרב בעלי רקע מסורתי-לא־דתי, כ־58% גם כיום מגדירים עצמם כמסורתיים-לא־דתיים לעומת כ־27% המגדירים עצמם כלא־דתיים כלל (חילוני) וכ־14% כיותר דתיים (מסורתי-דתי - חרדי).

39. נתונים אלו הוצגו במחקר של דויטש, שנפלד ואניסמן (2025).

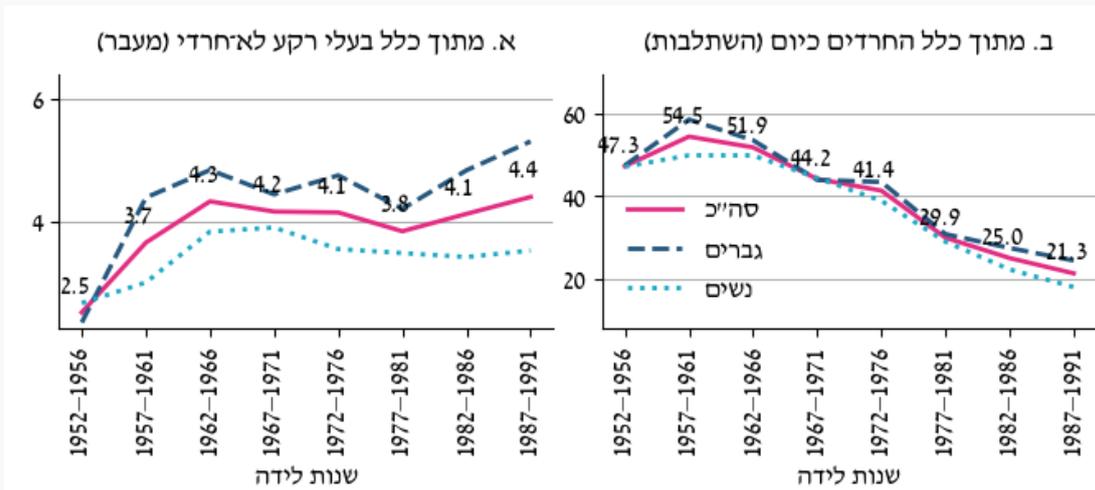
מגמת עלייה בהצטרפות לחברה החרדית, ולאחר מכן מגמה של התייצבות ואף ירידה קלה (תרשים ה-3א). לעומת זאת, בקרב החרדים כיום ניכרת ירידה עקבית בשיעור המצטרפים (תרשים ה-3ב). לכן כל עוד לא תחול עלייה ניכרת בשיעור ההצטרפות או בקצב הגידול של החברה היהודית הלא-חרדית, מגמת הירידה בשיעורם של המצטרפים מקרב כלל החרדים כיום צפויה להימשך משום קצב הגידול הגבוה של החברה החרדית.⁴⁰

תרשים ה-3: שיעורי העזיבה וההצטרפות - מגמה על פני שנות לידה לפי מגדר

א. שיעור העזיבה

א. שיעור ההצטרפות

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2012-2007 ו-2017-2024, בני 30 ויותר (בעת ההשבה).

40. בקרב בני 50-64 (ילידי תחילת שנות השישים עד אמצע שנות השבעים) ישנם כמיליון יהודים לא-חרדים וקרוב ל-80 אלף יהודים חרדים (8% מהאוכלוסייה). כ-4% מהאוכלוסייה הם כ-40,000 איש, או מחצית מהחרדים באותה קבוצת הגיל. לעומת זאת, בקרב בני 30-44 מספר היהודים הלא-חרדים הוא כ-1.2 מיליון איש, ואילו החרדים בקבוצת גיל זו מונים כ-200 אלף איש (14% מהאוכלוסייה). כ-4% מהאוכלוסייה הלא-חרדית הם כ-50,000 איש - או כרבע מהחרדים באותה קבוצת הגיל.

אשר לעזיבת החברה החרדית, ניכרת מגמת ירידה בשיעורי העזיבה בקרב ילידי שנות השישים והשבעים, ולאחר מכן החל מן המחצית השניה של שנות השמונים - עלייה. בשל קצב הגידול המהיר בחברה החרדית, שיעור היוצאים מקרב כלל הלא-חרדים עולה בקצב מהיר יותר מהעלייה בשיעור העזיבה וצפוי להמשיך לעלות גם אם מגמת העלייה בשיעור העזיבה תיבלם.

לסיכום, הנתונים שהוצגו מלמדים שהמגמות היחסיות לכל קבוצה אינן משקפות במלואן את ההשפעות של הגידול הדמוגרפי. לאורך כל השנים - גם בתקופות של גידול בשיעור ההצטרפות לחברה החרדית - יש ירידה ניכרת בשיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום. הסיבה לכך היא שקצב הגידול הטבעי המהיר של החברה החרדית מקזז את השפעות ההצטרפות, כך ששיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים קטן והולך לאורך זמן. בקרב היוצאים מוצגת תמונה נגדית. בשל הגידול הטבעי החרדי המהיר, גם בתקופות של יציבות בשיעורי עזיבת החברה החרדית ניכרת עלייה בשיעורם של היוצאים מתוך כלל הלא-חרדים כיום.

ה-5 הרכבן של הקבוצות בישראל

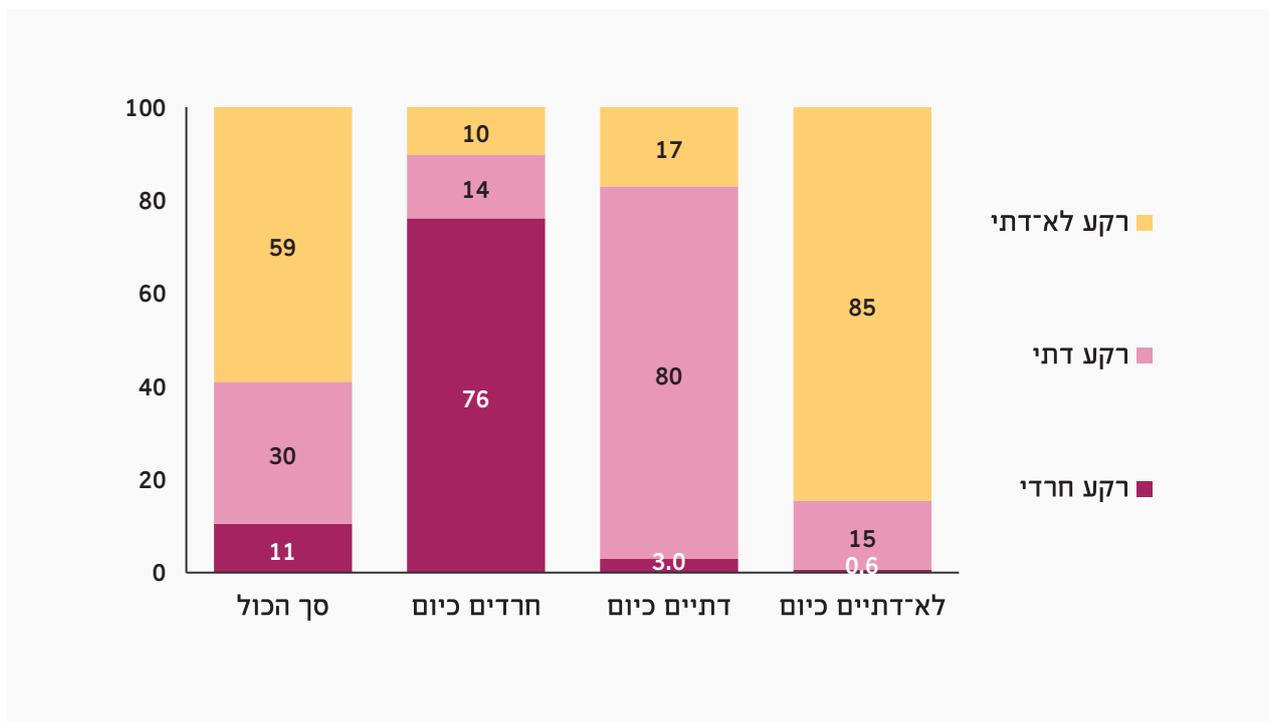
עד כה התמקדנו במעברים בין הקבוצות והצגנו נתונים ראשוניים לגבי היקפם והאופן שבו הם באים לידי ביטוי בחברה החרדית והלא-חרדית. בסעיף זה נעמיק בבחינת ההשפעה אפשרית של המעברים על כל אחת מן הקבוצות.

כמתואר בסעיף ה-2, להצטרפות לחברה החרדית יש השפעה רבה על יחסי חילונים-חרדים במדינה וכן על היחסים הפנים-חרדיים. בחברה החילונית קצב הגידול המהיר של החברה החרדית נתפס לא אחת כאיום, וההצטרפות לחברה החרדית נתפסת פעמים רבות כאיום כפול. מנגד, בחברה החרדית רווחים חששות מפני חדירתם של נורמות והרגלים שמקורם בתרבות של החברה הלא-חרדית וזרים לאופייה הייחודי והמתבדל של החברה החרדית.

מכאן עולה השאלה: האם יש בחששות אלו אמת? האם היקפי המעברים, ובמיוחד ההצטרפות לחברה החרדית, גדולים מספיק כדי להשפיע על הקבוצות עצמן?

ניתוח הרקע הדתי של החברה היהודית כיום מראה שהאוכלוסייה החרדית ברובה מורכבת מאלו שגדלו והתחנכו בה (תרשים ה-4).

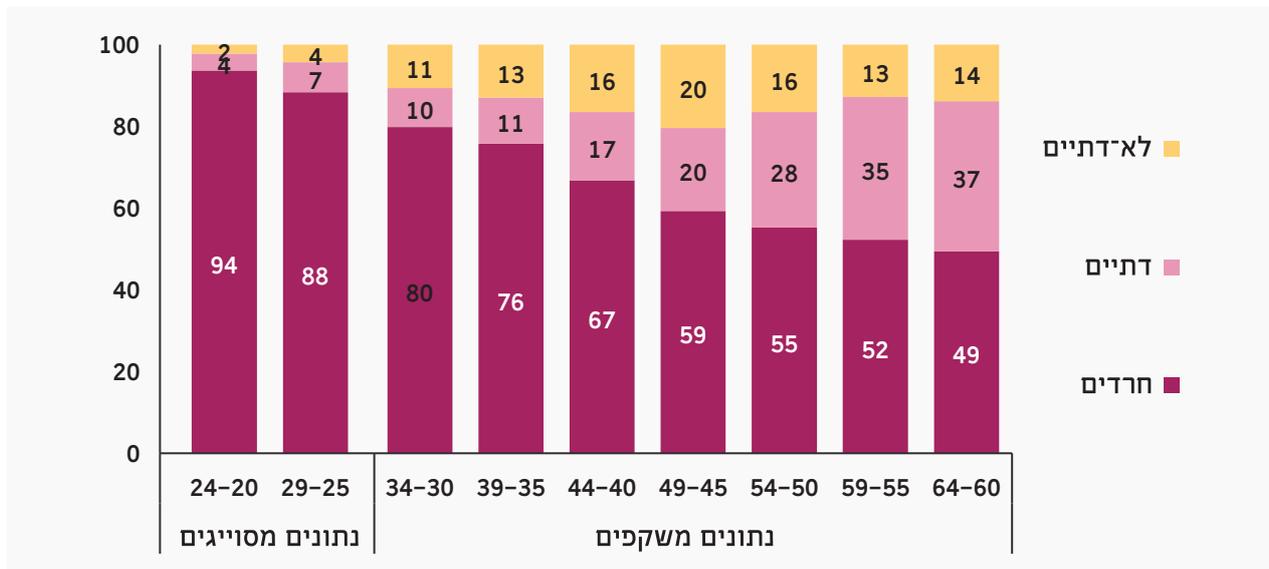
תרשים ה-4: התפלגות הרקע הדתי לפי מידת הדתיות כיום (%)

בעבר הייתה לתופעת החזרה בתשובה השפעה רבה על הרכב החברה החרדית. כפי שאפשר להיווכח בתרשים ה-5, כ-50% מבני 50 ומעלה (ילידי שנות השישים והשבעים) שהם חרדים כיום גדלו בבית לא-חרדי. אלו הם ההורים של הצעירים החרדים כיום, ומשמעות הדבר היא שרבים מבין אותם צעירים גדלו במשפחות שבהן ההורים הם בוגרי מערכת החינוך הממלכתית או הממלכתית-דתית, קרי היו חשופים לחברה היהודית-ישראלית הכללית ולתרבותה וכן לתרבות המערב. יתרה מכך, סביר להניח שלרבים מהצעירים החרדים הללו יש קרובי משפחה שאינם חרדים.

בדורות הצעירים יותר בולט שינוי - עלייה של ממש בשיעור החרדים מבית וירידה בשיעור המצטרפים: בקרב חרדים כיום בני 30-39 פחות מרבע גדלו בבית שאינו חרדי.

תרשים ה-5: התפלגות הרקע הדתי (בגיל 15) בקרב חרדים כיום - לפי קבוצות גיל (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, חרדים כיום (גברים ונשים).

נתונים משקפים: בהנחה שמרבית המעברים הסתיימו בקרב קבוצות גיל אלו. נתונים מסוייגים: בהנחה שהמעברים בין הקבוצות עדיין לא הסתיימו.

מרקע דתי: דתי או מסורתי-דתי. מרקע לא דתי: מסורתי-לא כל כך דתי ולא-דתי, חילוני.

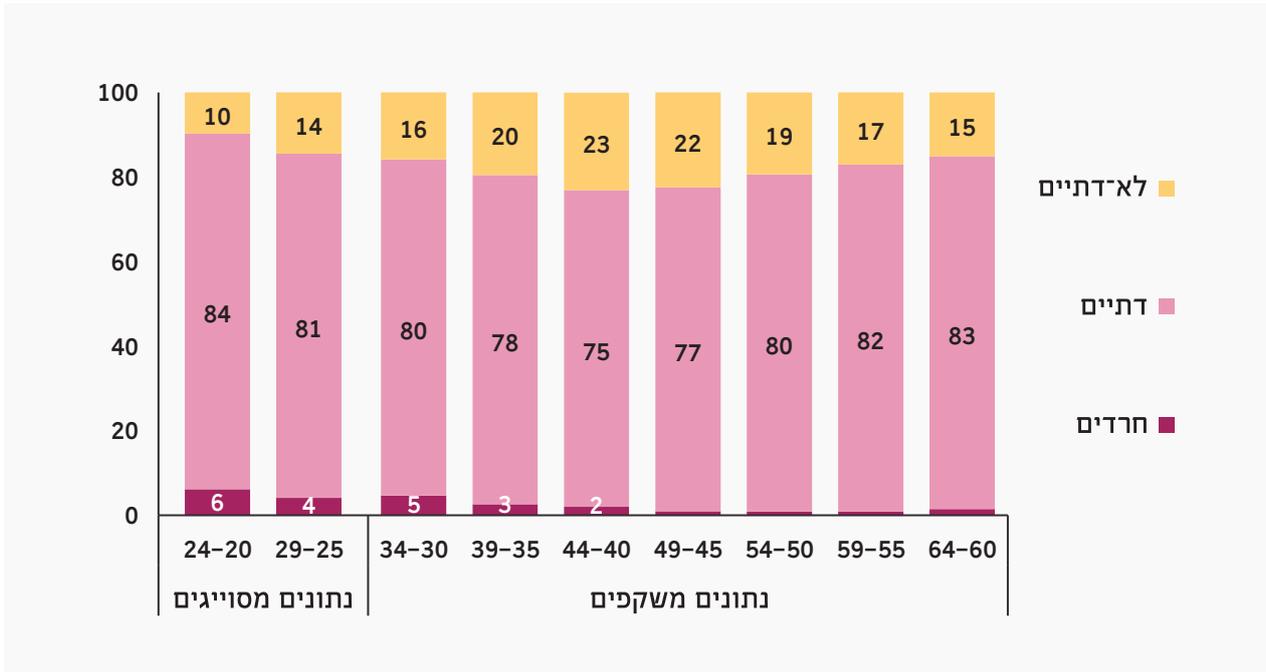
יתר על כן, מהנתונים עולה שמרבית המעברים הם בין החברה הדתית לחרדית. הדבר בולט במיוחד בקבוצת הגיל המבוגרת - בקרב בני 50 ומעלה שיעורם של המצטרפים בעלי רקע דתי עומד על 60%-70%, לעומת כ-50% בקבוצת הגיל שמתחת ל-50. יש לציין כי בשנות השבעים היה עיסוק תקשורתי נרחב בתופעה של "חזרה בתשובה" מקרב מעמד הביניים החילוני, והנתונים מעידים כי למרות זאת קבוצה זו הייתה מיעוט מקרב המצטרפים.

עם זאת, כפי שצוין בסעיף ה-3, מרבית המעברים בין רמות דתיות מתאפיינים דווקא בירידה ברמת הדתיות ולא בהתחזקות. מכאן עולה השאלה: מהו הרכבן של הקבוצות האחרות בחברה הישראלית - הדתיים והלא-דתיים, ומי הם החברים החדשים בהן?

בניגוד לחברה החרדית או החילונית, החברה הדתית-לאומית ידועה בכך שהיא מורכבת מרצף של פרקטיקות דתיות ואורחות חיים (ראו למשל כצמן, 2022). בקצהו האחד של הרצף נמצאים דתיים ליברלים, הנטמעים לחלוטין בחברה הלא-דתית, ובקצהו האחר נמצאים הדתיים-התורניים (הנקראים גם חרדים-לאומיים). החרדים-הלאומיים מגיעים מהחברה הדתית, אך מאמצים פרקטיקות דתיות מחמירות ותפיסות שמרניות המזכירות את אלו של החברה החרדית, לצד הזדהות עם הציונות והלאומיות (שלג, 2020).

עם זאת, בקרב דתיים כיום ניתן לראות שיעורם של בעלי רקע דתי נשאר עקבי לאורך השנים - בין 75% ל-83%. לעומת זאת, שיעור בעלי הרקע החרדי מתוך הדתיים כיום הולך וגדל, בהתאמה לשלושה גורמים: הגידול המספרי בשנתונים החרדיים, העלייה בשיעורי היציאה והעובדה שמרבית העוזבים את החברה החרדית מצטרפים לחברה הדתית (תרשים ה-6).

תרשים ה-6: התפלגות הרקע הדתי (בגיל 15) בקרב דתיים כיום - לפי קבוצות גיל (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

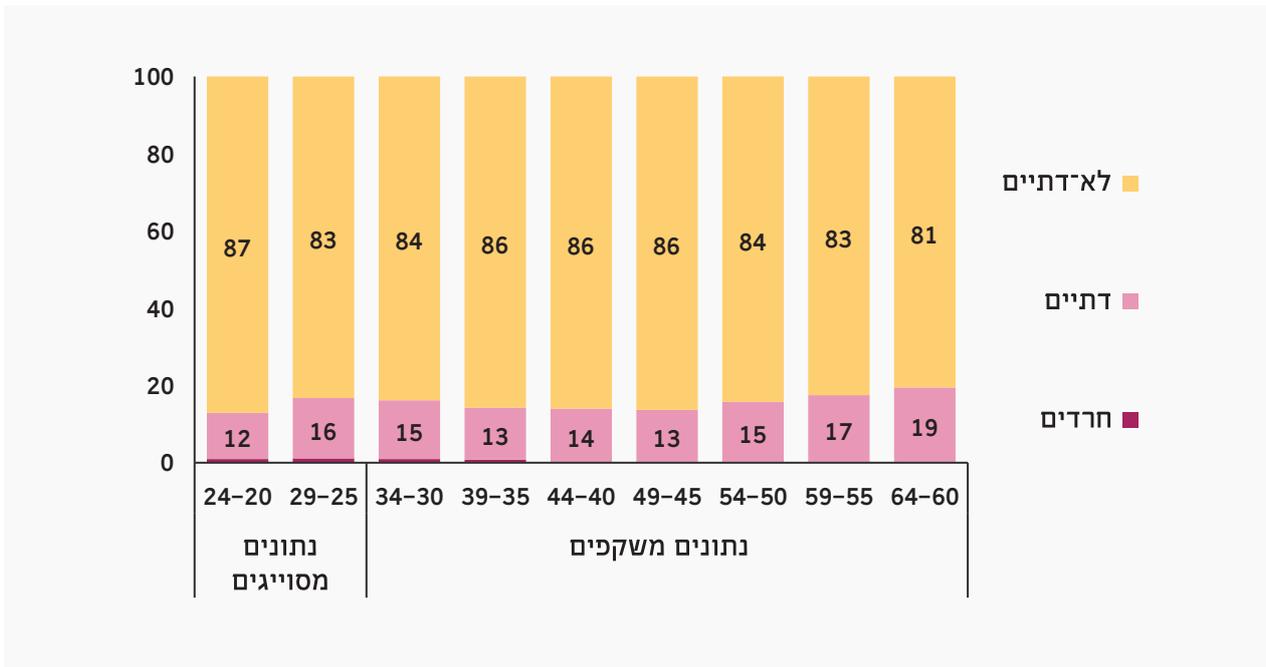
מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, דתיים כיום (גברים ונשים).

נתונים משקפים: בהנחה שמרבית המעברים הסתיימו בקרב קבוצות גיל אלו. נתונים מסויגים: בהנחה שהמעברים בין קבוצות עדיין לא הסתיימו.

מרקע דתי: דתי או מסורתי-דתי. מרקע לא דתי: מסורתי-לא כל כך דתי ולא־דתי, חילוני.

החברה הלא־דתית היא ההומוגנית ביותר מבין שלוש הקבוצות: שיעור בעלי הרקע הלא־דתי מקרב הלא־דתיים כיום הוא 81%-85% ורק כ-15% בקירוב בעלי רקע דתי. שיעור בעלי הרקע החרדי מקרב הלא־דתיים כיום הוא אפסי, בשל העובדה שלא־דתיים הם הקבוצה הגדולה באוכלוסייה וכן בשל השיעור הנמוך יחסית של בעלי רקע חרדי שעוזבים את הדת יחד עם עזיבת החברה החרדית (תרשים ה-7).

תרשים ה-7: התפלגות הרקע הדתי (בגיל 15) בקרב לא־דתיים כיום (%)

היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, לא־דתיים כיום (גברים ונשים).
 נתונים משקפים: בהנחה שמרבית המעברים הסתיימו בקרב קבוצות גיל אלו. נתונים מסוייגים: בהנחה שהמעברים בין קבוצות עדיין לא הסתיימו.
 מרקע דתי: דתי או מסורתי-דתי. מרקע לא דתי: מסורתי-לא כל כך דתי ולא־דתי, חילוני.

ה-6 הצטרפות לחברה החרדית

הסעיפים הקודמים מציגים את הרכבה של החברה החרדית כיום - חרדים מבית ומצטרפים. בסעיף זה ייבחנו לעומק המאפיינים של המצטרפים לחברה החרדית - ההגדרה העצמית שלהם ומוצאם העדתי.

ה-6.1 הגדרה עצמית ותפיסת ה"חזרה בתשובה" בקרב המצטרפים

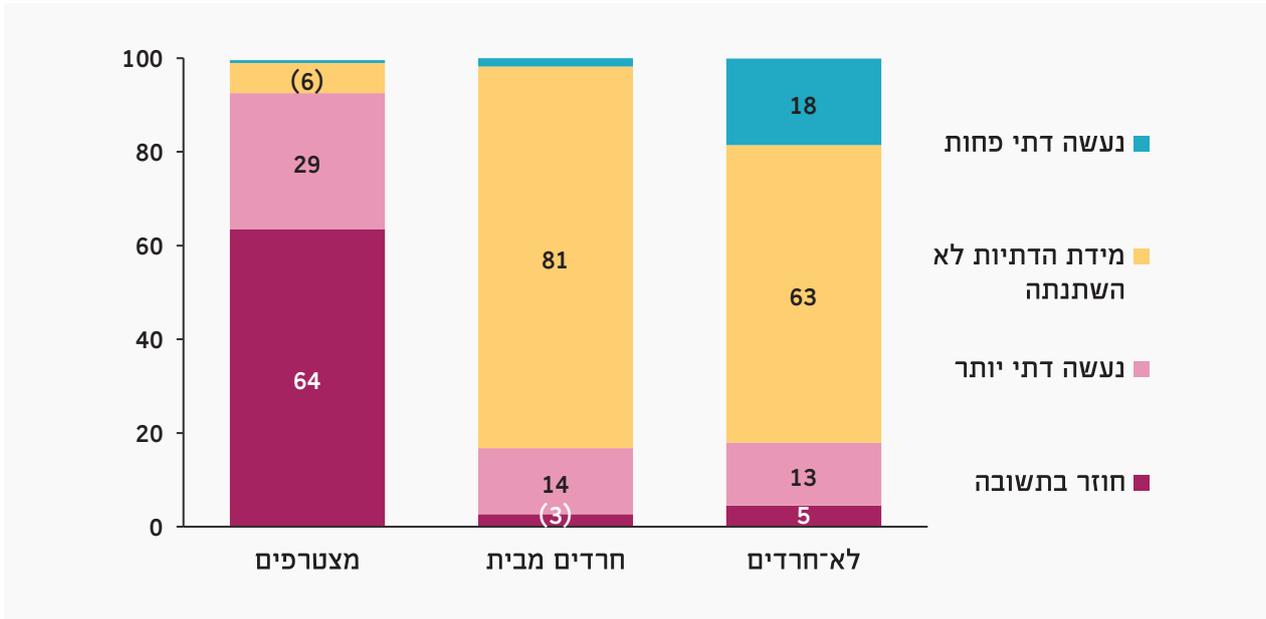
מוקד העניין בעבודה זו הוא מעברים בין קבוצות ולא תהליכים אישיים של הפרט. על כן ההתייחסות העיקרית בעבודה זו היא להצטרפות לחברה החרדית באופן כללי ולא לתופעה של "חזרה בתשובה".

בחברה הישראלית-יהודית המונח "חוזר בתשובה" מתקשר לרוב לחילונים או מסורתיים אשר התחילו לשמור תורה ומצוות ואימצו אורח חיים דתי או חרדי, אך לא לדתיים שבחרו להצטרף לחברה החרדית. על כן אנשים מבית דתי שהצטרפו לחברה החרדית אינם מזהים את עצמם כחוזרים בתשובה, בהיותם דתיים מאז ומתמיד (ראו למשל שרעבי, 2014).

סוגיה זו נבחנה בסקר החברתי שנערך בשנים 2009 ו-2018. בסקרים אלו נכללו שאלות העוסקות בהזדהות כ"חוזר בתשובה" למי שדיווחו כי במהלך החיים הפכו דתיים יותר (תרשים ה-8).⁴¹

41. נוסח השאלה: "במהלך חיך, בהשוואה להיום, האם הפכת להיות יותר דתי, מידת הדתיות שלך לא השתנתה, הפכת להיות פחות דתי?"; מי שציין שהפך להיות דתי יותר נשאל גם "האם אתה מגדיר את עצמך חוזר בתשובה?"

תרשים ה-8: שינוי מידת דתיות והזדהות כחוזר בתשובה - לפי מידת הדתיות כיום (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2009 ולשנת 2018, יהודים (גברים ונשים).

משיבים שדיווחו שנעשו דתיים יותר נשאלו גם אם הם מזדהים כחוזרים בתשובה.

קטגוריית "נעשה דתי יותר" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר, אך לא הזדהה כחוזר בתשובה.

קטגוריית "חוזר בתשובה" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר וגם מזדהה כחוזר בתשובה.

נתונים לפי הרקע הדתי ולפי קבוצות משנה (חרדים כיום, יוצאים וכו') מוצגים בתרשים ה-2 בנספח.

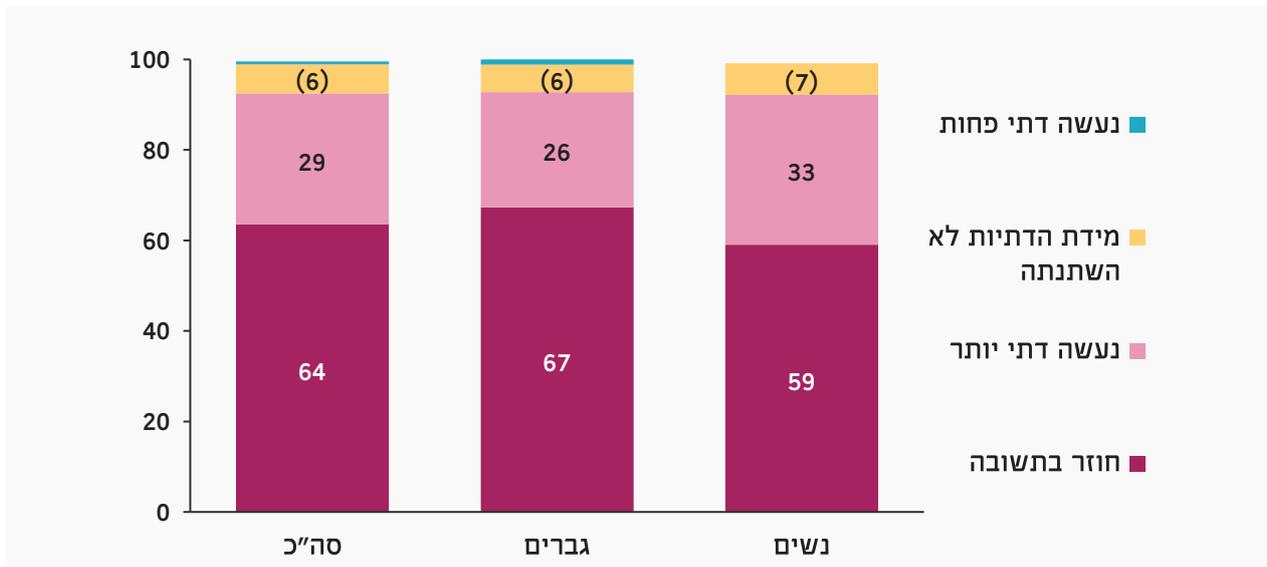
ניתוח התשובות לשאלה מעלה שכ-20% מהחרדים כיום מזדהים כחוזרים בתשובה וכי כ-20% אחרים דיווחו שנהיו דתיים יותר במהלך חייהם, אך לא מזהים את עצמם כחוזרים בתשובה. בקרב הדתיים כיום כ-15% הזדהו כחוזרים בתשובה וכ-25% דיווחו שנהיו דתיים יותר, אך לא הזדהו כחוזרים בתשובה. שיעורם של אלו שמזדהים כחוזרים בתשובה מבין החרדים כיום דומה להערכות קודמות, לפיהן 22% מהאוכלוסייה החרדית הבוגרת הם חוזרים בתשובה לפי הגדרה עצמית (פרידמן ואחרים, 2011).⁴²

כמצוין בסעיף הקודם, שיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום הוא כ-24% במוצע, דומה לנתון המקובל. עם זאת, אומדן זה מחושב יחד עם בני 20-34, ואלו לא נכללו בסקר של שנת 2009. מכיוון שאצלם שיעור ההצטרפות נמוך יותר, ניתן היה לצפות שהשיעור המדווח אצל פרידמן ואחרים (2011) יהיה גבוה יותר. נוסף על כך, האומדנים הכוללים של שיעור המצטרפים נמוכים משום שהם אינם מביאים בחשבון הצטרפות בגיל מאוחר, שלה השפעה ניכרת על שיעור המצטרפים (דויטש ואחרים, 2025).

כדי לבחון את הסיבות לכך שהאומדן נמוך מהמצופה בוצע ניתוח של הנתונים הנוגעים למצטרפים - חרדים כיום שגדלו בבית לא-חרדי. ממצאי הניתוח מראים שכשני שלישים מהמצטרפים הזדהו כ"חוזרים בתשובה", והשאר דיווחו שנעשו דתיים יותר או שמידת הדתיות שלהם לא השתנתה, אך לא הזדהו כחוזרים בתשובה (תרשים ה-9).

42. יש לציין כי פרידמן ואחרים (2011) התייחסו לנתוני 2009 בלבד.

תרשים ה-9: שינוי מידת דתיות בקרב מצטרפים לחברה החרדית - לפי מגדר (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2009 ולשנת 2018, מצטרפים לחברה החרדית (גברים ונשים).

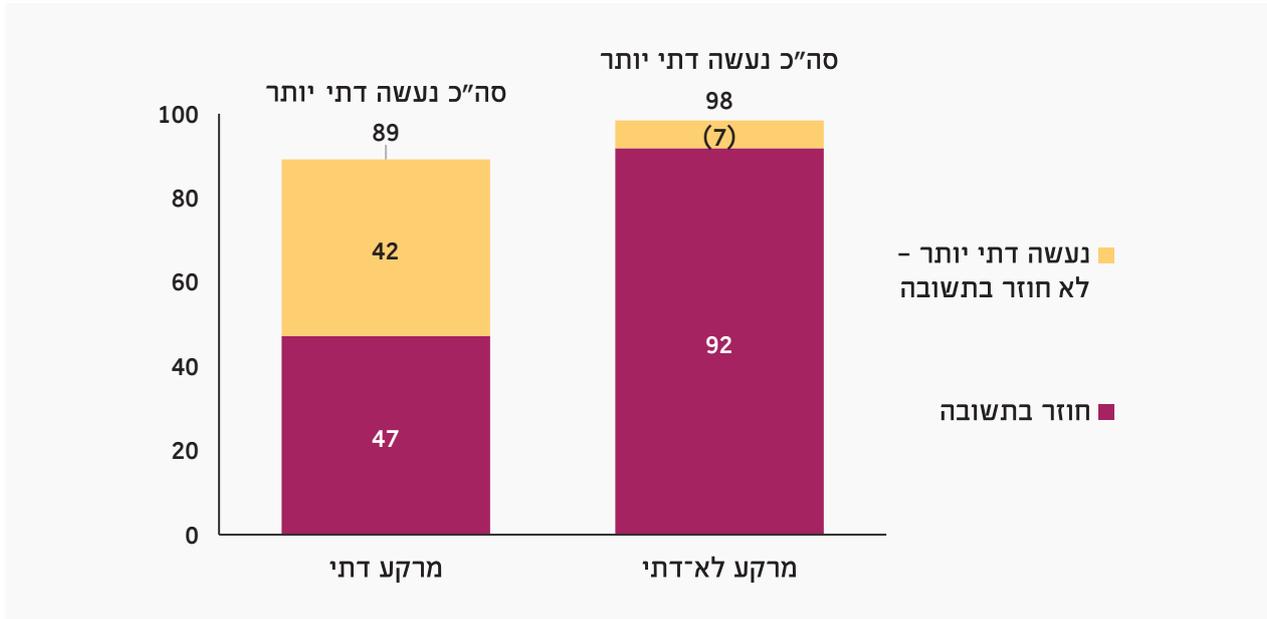
משיבים שדיווחו שנעשו דתיים יותר נשאלו גם אם הם מזדהים כחוזרים בתשובה.

קטגוריית "נעשה דתי יותר" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר, אך לא הזדהה כחוזר בתשובה.

קטגוריית "חוזר בתשובה": מתייחסת למי דיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר וגם מזדהה כחוזר בתשובה.

ניתוח לפי הרקע הדתי של המצטרפים מחזק עוד יותר את ההשערה בדבר הקשר בין הרקע הדתי לבין הגדרה עצמית כחוזר בתשובה: 92% מהמצטרפים שגדלו בבית לא־דתי הגדירו עצמם כחוזרים בתשובה, לעומת 47% בלבד ממי שגדלו בבית דתי (תרשים ה-10).

תרשים ה-10: הגדרה עצמית כ"חוזרים בתשובה" בקרב מצטרפים לחברה החרדית - לפי רקע דתי (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2009 ולשנת 2018, מצטרפים לחברה החרדית (גברים ונשים).
 משיבים שדיווחו שנעשו דתיים יותר נשאלו גם אם הם מזדהים כחוזרים בתשובה.
 קטגוריית "נעשה דתי יותר": מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר, אך לא הזדהה כחוזר בתשובה.
 קטגוריית "חוזר בתשובה": מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה דתי יותר וגם מזדהה כחוזר בתשובה.

ה-6.2 מוצא ורקע עדתי בקרב המצטרפים

כפי שצוין בסעיף ה-2, הרקע העדתי הוא רכיב חשוב במבנה של החברה החרדית, ויש לתת את הדעת לכך שהחרדיות הספרדית שונה מהחרדיות האשכנזית בכל הנוגע להשתלבות בחברה הישראלית (בהשכלה ובתעסוקה) ולקשר עם בני משפחה שאינם חרדים ועם מצטרפים.

בחינת המוצא העדתי (מוצא הורים) של ארבע קבוצות המשנה (חרדים מבית, יוצאים, לא-חרדים ומצטרפים) מחזקת את הקביעה כי מאז קום המדינה שיעורי המעברים בקרב המזרחים (מי שנולד בארצות אפריקה או אסיה או שהוריו נולדו בארצות אלו) גבוהים יותר - כפי שאפשר לראות בתרשים ה-11, שיעורם מתוך כלל המצטרפים והיוצאים גבוה משיעורם באוכלוסיית המקור. יתר על כן, ניתן לראות כי בכל קבוצות הגיל שיעור המצטרפים והיוצאים שלפחות אחד מהוריהם מארצות המזרח גבוה משיעורם בקרב החרדים מבית.

תרשים ה-11: מוצא הורים - לפי קבוצות המשנה וגיל (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים (גברים ונשים).

ישראל: שני ההורים ילידי ישראל; אשכנזי - שני ההורים ילידי אירופה או אמריקה; מזרחי - שני ההורים ילידי אסיה או אפריקה, ללא דרום אפריקה ורודזיה; מזרחי ואשכנזי - הורה אחד יליד אירופה או אמריקה והורה אחד יליד אסיה או אפריקה.

לניתוח לפי קבוצות נוספות, ראו תרשים ה-2.

יש לתת את הדעת לכך כי אין אפשרות לזהות את ארץ המוצא בקרב בני הדור השלישי בישראל - אלו שהוריהם כבר נולדו בישראל והם מסווגים כילידי הארץ. מכיוון ששיעורם גבוה מאוד בקרב צעירים ופחות במבוגרים, הבדלי המוצא בולטים בעיקר בקרב הדור המבוגר ולא בקרב הצעירים.

שיעור הצעירים שהם ילידי ישראל גבוה מעט בקבוצות שהן מרקע חרדי (חרדים מבית - 68%, יוצאים - 61%) בהשוואה לקבוצות שהם מרקע לא-חרדי (לא-חרדים - 55%, מצטרפים - 49%). הסיבה לכך היא כפי הנראה גיל הנישואין הצעיר

יותר בחברה החרדית, המביא לכך שבני הדור השלישי בישראל בחברה החרדית נולדים מוקדם יותר מאשר בני הדור השלישי בישראל בקבוצות שהן ללא רקע חרדי.

סוגיה נוספת שיש לשים לב אליה היא שמהגרים מזרחיים שמוצאם ממדינות אמריקה ואירופה (בעיקר צרפת) מסווגים כאשכנזים. עם זאת, סביר ששיעורם בכלל האוכלוסייה נמוך יחסית ועל כן ההשפעה של סיווג זה על ניתוח הממצאים והמסקנות מוגבלת.

מהנתונים שהוצגו בסעיפים ה-5 וה-6, העוסקים ברקע הדתי והעדתי של המצטרפים, עולה כי בניגוד לתפיסות רווחות בתרבות הישראלית (ראו דיון סעיף ה-2), גם בשנות השבעים והשמונים מרבית המצטרפים היו דתיים ומרקע מזרחי ולא אשכנזים חילונים.

הרכב העדתי של היוצאים והדמיון הרב להרכב העדתי של המצטרפים מעידים כי שיעור ילידיהם של המצטרפים בקרב אלו שבחרים לעזוב את החברה החרדית גבוה משיעורם בקרב כלל החרדים כיום. בסעיף הבא נשווה בין המאפיינים של יוצאים אלו לבין מאפייני היוצאים ששני הוריהם חרדים מבית.

ה-7 עזיבת החברה החרדית בקרב ילדי המצטרפים

הסברה הנפוצה, המבוססת במידה רבה על כך ששיעורם של בני הדור השני למצטרפים בקרב היוצאים גבוה, היא שהיקף העזיבה בקרב הדור השני למצטרפים גבוה יותר מאשר בקרב אלו שהוריהם חרדים מבית (הורוביץ, 2018; רגב וגורדון, 2021).

עם זאת, כפי שהוסבר בסעיף הקודם, הרכבה של החברה החרדית משתנה בהתאם לקבוצות הגיל - בגיל המבוגר שיעורם של המצטרפים בכלל החברה החרדית הוא כ-50%, ושיעור זה פוחת והולך ככל שיורדים בגיל. הוריהם של עוזבי החברה החרדית שנבחנו במחקרים קודמים משתייכים לקבוצת הגיל המבוגרת יותר. לפיכך גם אם שיעור העזיבה אינו גבוה יותר בקרב המצטרפים, סביר להניח ששיעור היוצאים שהם דור שני למצטרפים יהיה גבוה מאוד - באופן שמשקף את הרכב החברה החרדית בשנתוני לידה מוקדמים יותר. למיטב ידיעתנו, מחקרים קודמים לא התחשבו בשיעור המצטרפים בניתוח הרקע הדמוגרפי של היוצאים.

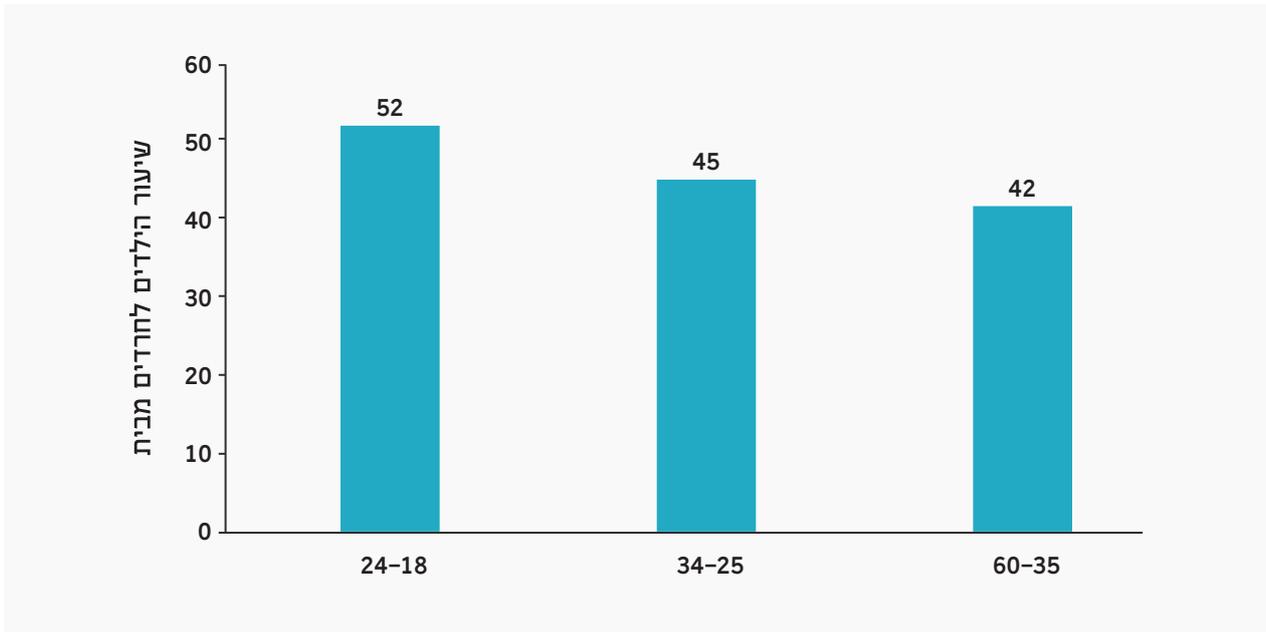
מכאן נשאלת השאלה: האם השינויים בהרכב החברה החרדית, ובמיוחד הירידה בשיעורם של המצטרפים, ישפיעו על מגמת העזיבה של החברה החרדית ועל המאפיינים של מי שבחרים לעזוב אותה? שיעור החרדים לשעבר שהם דור שני למצטרפים יכול להיות מושפע משני גורמים: הראשון הוא השיעור הכולל של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום והשני הוא נטייה - ככל שקיימת נטייה כזו - לעזיבה גבוהה יותר של החברה החרדית בקרב הדור השני של המצטרפים אליה.

הירידה בשיעורם של המצטרפים בקרב כלל החרדים צפויה להקטין את שיעורם של בני הדור השני למצטרפים בקרב הצעירים. בהתאם לכך נצפה לראות שינוי גם בהרכב העוזבים: בקרב צעירים נצפה למצוא שיעור גבוה יותר של עוזבים ששני הוריהם גדלו בבית חרדי, ואילו בקרב מבוגרים יותר נצפה למצוא שיעור גבוה יותר של עוזבים שלפחות אחד מהוריהם הוא מצטרף.

בנתוני הסקר החברתי של הל"מ"ס אין נתונים שמאפשרים לבחון זאת, אך בסקר ייחודי שהועבר על ידי יוצאים לשינוי בשנת 2025 (להלן סקר ההשתלבות) נכללו שאלות המאפשרות לבחון על בסיס דיווח עצמי אם ההורים הם חרדים מבית.

הנתונים מלמדים על עלייה מתונה בשיעור היוצאים שהוריהם הם חרדים מבית: בקרב בני 35-60 42% הם בנים להורים שהם חרדים מבית, לעומת 52% בקרב צעירים בני 18-24 (תרשים ה-12).

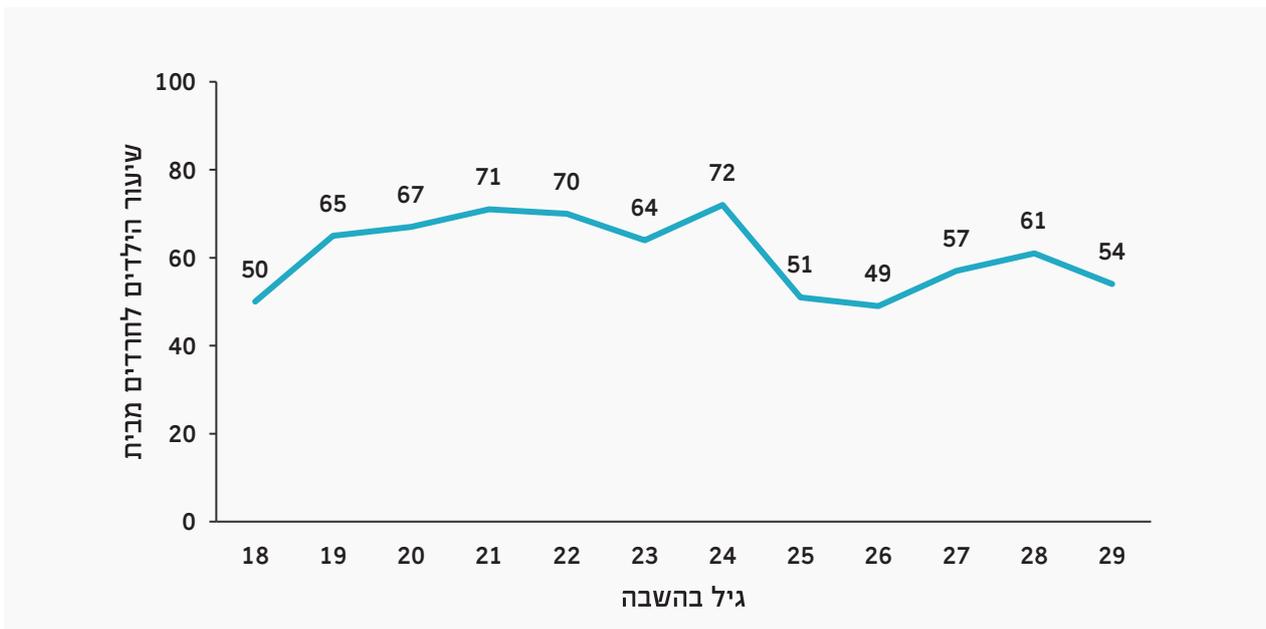
תרשים ה-12: שיעור היוצאים שהוריהם הם חרדים מבית - בחלוקה לקבוצות גיל (סקר השתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 932 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

עם זאת, קצב העלייה בשיעורם של היוצאים שהוריהם חרדים מבית נמוך מהמצופה נוכח השינויים בדמוגרפיה של החברה החרדית, גם אם מביאים בחשבון שיעור העזיבה בקרב ילדי מצטרפים גבוה משיעורם באוכלוסייה. בחינה מעמיקה יותר חושפת שהמגמה המתונה מושפעת ממשיבים בני 18. בקרב קבוצה זו שיעור המשיבים ששני הוריהם חרדים מבית נמוך ביחס לשיעורם בקרב בני 19-24 ודומה יותר לשיעורם בקרב בני 25-29 (תרשים ה-13).

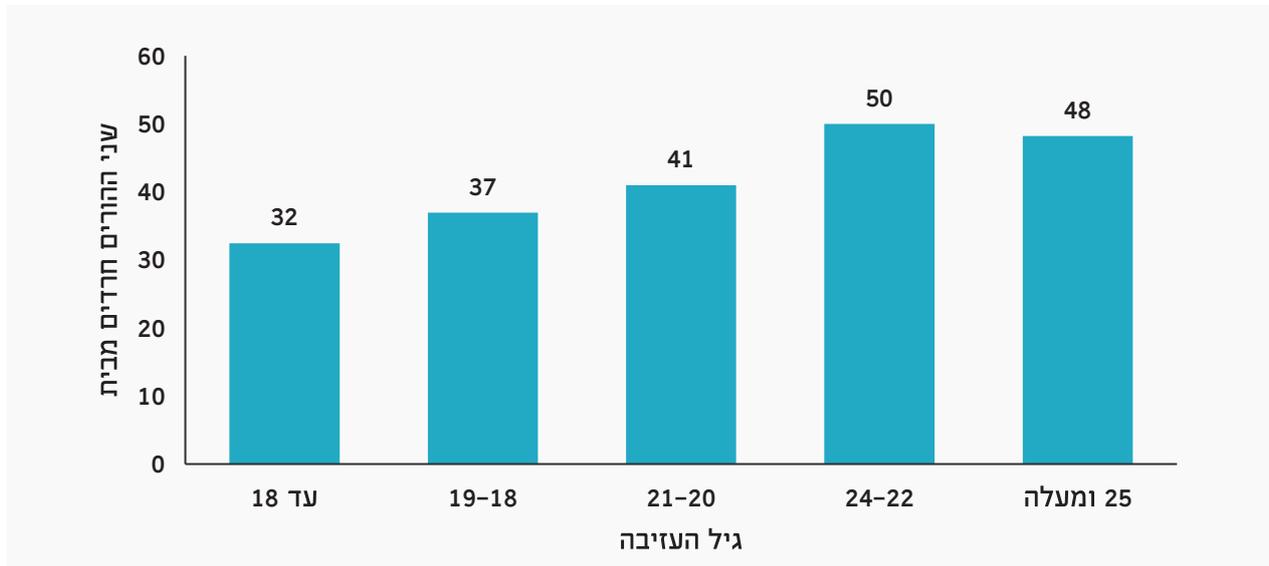
תרשים ה-13: שיעור הילדים לשני הורים חרדים מבית - לפי גיל מפורט (סקר השתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 932 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

ככל הנראה, ההבדל בין בני 18 לבין בני 19-24 נובע מקשר בין הרקע החרדי לבין גיל העזיבה בקרב משיבי הסקר: גיל העזיבה החציוני של יוצאים ששני הוריהם חרדים מבית הוא 21, לעומת 20 בקרב יוצאים ששני הוריהם מצטרפים (תרשים ה-14).

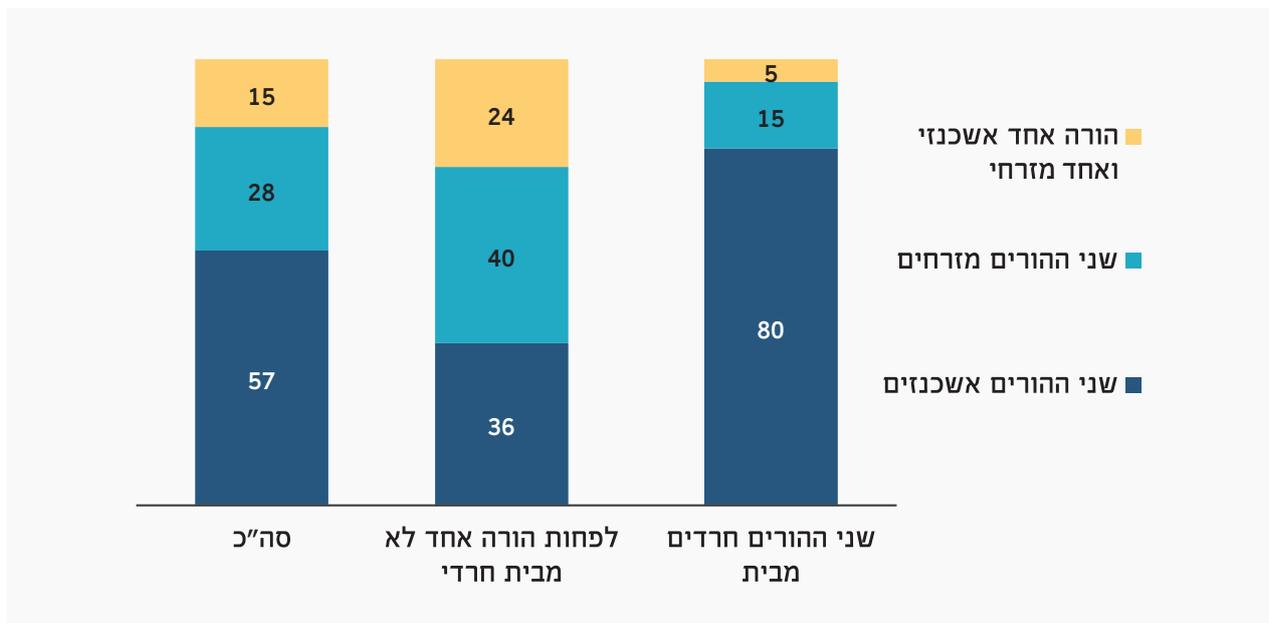
תרשים ה-14: שיעור הילדים לשני הורים חרדים מבית - לפי גיל העזיבה (סקר השתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 932 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

מאפיין נוסף שנמצא בהלימה לרקע החרדי של היוצאים הוא המוצא. כאמור בסעיף ה-6, מרבית המצטרפים לחברה החרדית הם ממוצא מזרחי, ואילו מרבית החרדים מבית הם ממוצא אשכנזי. כך גם בקרב המשיבים לסקר: כ-80% מהמשיבים שהוריהם חרדים מבית ציינו ששני הוריהם אשכנזים, לעומת רק כשליש מהמשיבים שלהם לפחות הורה אחד סגדל בבית לא-חרדי (תרשים ה-15).

תרשים ה-15: מוצא עדתי - לפי חרדיות ההורים (סקר ההשתלבות)

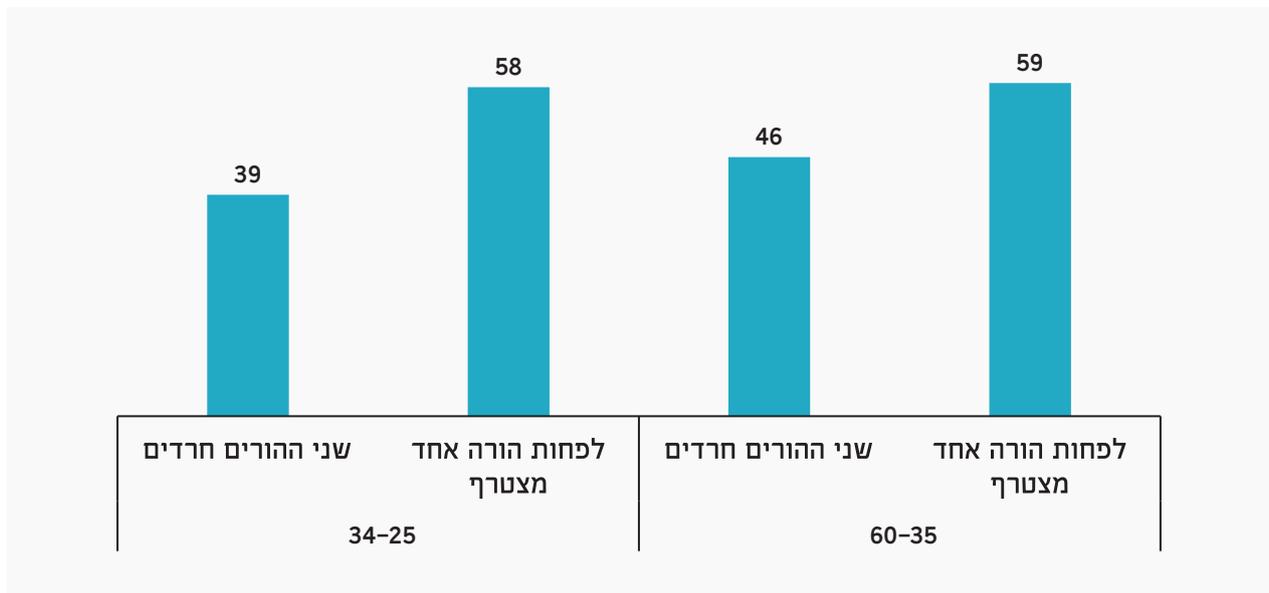

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 932 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

ממצא זה נמצא גם בקרב יוצאים שאינם מגיעים לארגוני הסיוע. בחינת תשובות של משיבים לסקר בהפצה דרך חברת iPanel העלתה דפוס דומה, למרות ההבדל בהרכבם העדתי של המשיבים בהפצה זו (לעומת המשיבים בהפצה ישירה של יוצאים לשינוי): בשתי האוכלוסיות שיעור הילדים לשני הורים אשכנזים היה יותר מפי שניים בקרב אלו ששני הוריהם חרדים מבית לעומת אלו שלהם לפחות הורה אחד לא-חרדי (ראו תרשים ה-נ-4).

המאפיינים של היוצאים שהם ילדי המצטרפים עשויים להשפיע על השתלבותם בחברה הישראלית. כך למשל בכל הקשור לגיוס לצה"ל: השילוב בין גיל עזיבה צעיר יותר לבין נגישות גבוהה יותר למקורות ידע והיכרות עם הצבא בקרב מי שיש להם משפחה לא-חרדית, מעלה את הסיכוי של יוצאים אלו להתגייס. ואכן, דפוס זה עולה בבירור מנתוני סקר ההשתלבות: 58% מהגברים היוצאים שלפחות אחד מהוריהם מצטרף התגייסו לצה"ל, לעומת 41% מהגברים היוצאים ששני הוריהם חרדים מבית (תרשים ה-16).

תרשים ה-16: גיוס לצה"ל לפי רקע ההורים - גברים בני 25 ומעלה (סקר ההשתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות (2025) בקרב 350 גברים יוצאים בני 25-60 אשר זוהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).

ה-8 סיכום ודין

המחקר הנוכחי מציג סקירה היסטורית ונתונים עכשוויים על הרכב החברה החרדית, ובפרט על המצטרפים אליה.

הרכבה של החברה החרדית מושפעת רבות ממאפייני המצטרפים. בשנות החמישים והשישים הייתה הצטרפות נרחבת למדי לחברה החרדית, וכך בקרב קבוצות הגיל המבוגרות המצטרפים מהווים כמחצית מהחרדים כיום. לאחר שנות החמישים והשישים לא ניכר שינוי של ממש בשיעור המצטרפים אל החברה החרדית, ובשנים האחרונות חלקם של המצטרפים בחברה החרדית יורד בעקביות, בשל קצב הגידול המהיר של החברה החרדית בכללותה.

לאורך השנים, המצטרפים לחברה החרדית נטו להגיע מרקע דתי וממוצא מזרחי, ותהליך ההצטרפות לא היה תהליך "קלאסי" של חזרה בתשובה של אשכנזים חילונים, אלא תהליך של התחזקות דתית, תוך יצירת רצף דתי-חרדי בשונה מהבדלנות החרדית האשכנזית.

לעומת המצטרפים, מרבית החרדים מבית בגילים אלו הם אשכנזים. על בסיס הנתונים הקיימים כיום אין אפשרות לקבוע את הרכב החברה החרדית בקרב הצעירים וכיצד השפיעו גלי ההצטרפות לחברה החרדית על מוצאם העדתי של הצעירים.

כמי שנולדו בחברה החרדית, מאפייניהם הדמוגרפיים של היוצאים מושפעים מהרכבה של החברה החרדית עצמה. כך למשל, שיעור גבוה של היוצאים הם מזרחים - וזאת בשל העובדה שרבים מהם נולדו להורים שהצטרפו לחברה החרדית וחלקם היחסי בגילים המבוגרים גבוה.

בהתאם לכך, השינוי בשיעורם של המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום צפוי להשפיע על מאפייני היוצאים, ואף יכול להשפיע על עזיבת החברה החרדית במספר דרכים.

ההשפעה הראשונה היא על קלות העזיבה והמוטיבציה לכך. בהקשר זה, יש הטוענים שבקרב הדור השני למצטרפים קיימים גורמי "משיכה" אל החברה הלא-חרדית מחד גיסא וגורמי "דחייה" מהחברה החרדית מאידך גיסא (Push-pull).

אשר לגורמי המשיכה, עזיבת החברה החרדית קלה יותר לאלו שחשופים יותר לחברה הישראלית ולקרובי משפחה לא-חרדים, כפי שקורה אצל רבים המגיעים ממשפחות מהמגזר הספרדי, אשר אצלן פחות מקובל לנתק קשרים עם בני משפחה לא-חרדים (הורוביץ, 2018; זיכרון, 2014). לעומת זאת, בקהילות הסגורות והשמרניות יותר שיעורי העזיבה נמוכים יותר, כפי שעולה מעדויות מן השטח.

בכל הנוגע לגורמי הדחייה בולט במיוחד היחס כלפי ילדיהם של המצטרפים, ובפרט בכל הקשור לקבלה למוסדות חינוך יוקרתיים ולשידוכים (קפלן, 2007). ילדים אלו, שבשנות הנעורים (או אף מוקדם יותר) מרגישים דחויים על ידי החברה החרדית, עשויים להיות פחות מחויבים לחברה זו ולבחור לחפש דרך עצמאית בקלות רבה יותר.

כך, ירידה בשיעור המצטרפים בחברה החרדית יכולה להוביל לירידה בשיעורי העזיבה בשל ירידה בשיעורם של אלו שעבורם גורמי המשיכה והדחייה האלו רלוונטיים יותר.

עם זאת, למרות הקשר בין שיעורי ההצטרפות לשיעורי העזיבה, יש לציין שירידה בשיעורם של המצטרפים בחברה החרדית לא תביא בהכרח לירידה בשיעורי העזיבה: כפי שציין הורוביץ (2018), ישנם זרמים נוספים שאצלם עזיבת החברה החרדית נעשית בקלות יחסית, למשל חרדים מודרניים ואנגלו-סקסים ("חוצניקים"). הגם שחסרים נתונים על עזיבת החברה החרדית בקרב חרדים מודרניים, אבחנות איכותניות מעלות כי שיעורי העזיבה מקבוצות אלו גבוהים.

נוסף על כך, שיעור העזיבה הגבוה כיום מראה את אותותיו – לצעירים רבים כיום, ללא קשר לרקע של הוריהם, יש קשר עם קרובי משפחה, חברים או מכרים שבחרו לעזוב את החברה החרדית. אלו משמשים עבורם כתובת לשאלות ולסיוע, ובכך מהווים בעצמם גורם משיכה לעזיבת החברה החרדית.

התמורות בדמוגרפיה החרדית עשויות להשפיע לא רק על שיעורי היציאה, אלא גם על השתלבותם של היוצאים בחברה שאליה הם עוברים. כאמור, נראה כי ילדיהם של המצטרפים עוזבים את החברה החרדית בגיל צעיר יותר, ובהתאמה שיעורי הגיוס שלהם לצבא גבוהים יותר. יתרה מכך, הקשרים עם המשפחה הלא-חרדית מעניקים להם כלים להשתלבות בחברה הלא-חרדית, ובעיקר יכולת להתמודד עם חסמי ידע ותרבות בנוגע לגיוס לצבא והשתלבות בהשכלה גבוהה ובעבודה איכותית (ראו דיון אצל אניסמן ודויטש, 2025).

ירידה בשיעורם של ילדי המצטרפים בקרב היוצאים יכולה להיות מלווה בעלייה בשיעור היוצאים שזקוקים לתמיכה בתהליכי ההשתלבות ובנושאים כגון היכרות עם החברה הישראלית, סיוע בצמצום פערי השכלה ורכישת מיומנויות רכות החיוניות להמשך החיים.

גם כאן, השיעור הגבוה יחסית של יוצאים כיום, לעומת עשורים קודמים, עשוי להיות גורם ממתן. כיום אחד משבעה צעירים מרקע חרדי עוזבים את החברה החרדית. משמעות השיעור הגבוה היא שבניגוד לעבר, לרבים מן היוצאים כיום, גם אלו המגיעים מליבת החברה החרדית, יש קרובי משפחה וחברים שעשו את המהלך לפנייהם ויכולים לשמש עבורם עוגן וגורם מסייע בתהליך הקליטה בחברה הכללית (הורוביץ, 2025).

נדרש מחקר המשך לבחון את היקפי היציאה מקבוצות נוספות בחברה החרדית ואת ההבדלים, ככל שקיימים, במאפייני ההשתלבות של היוצאים לפי הרקע החרדי ממנו באו.

ה-מקורות

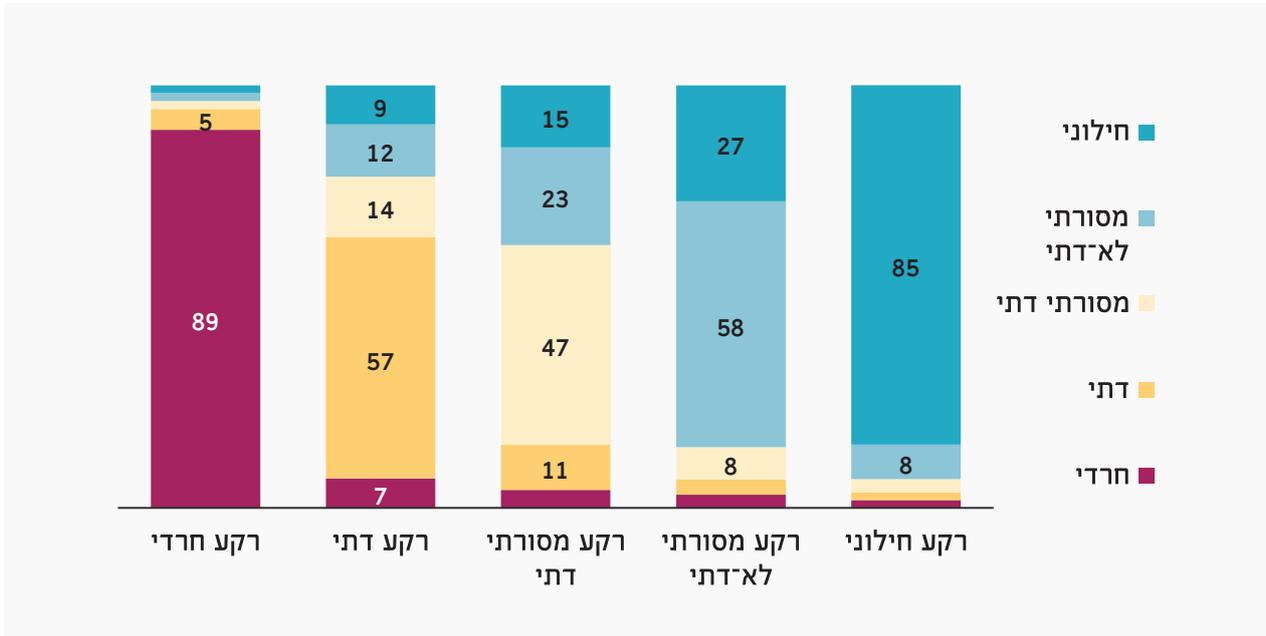
- בראון, ב' (2021). **חברה בתמורה: מבנים ותהליכים ביהדות החרדית**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- דויטש, צ' ואניסמן, א' (2024). **יוצאים עם נתונים 2024**. יוצאים לשינוי.
- דויטש, צ', שנפלד, מ' ואניסמן, א' (2025). **מעברים מתוך החברה החרדית ואליה**. יוצאים לשינוי.
- דורון, ש' (2006). "חזרה בתשובה" ו"יציאה בשאלה": טקסי מעבר וטקסי הגדרה אישיים. **סוגיות חברתיות בישראל, 9**, 90-53.
- דורון, ש' (2012). מחסומי זהות והדרה בתהליך חזרה בתשובה של מזרחים-ספרדים. בתוך ק' קפלן ונ' שטדלר (עורכים), **מהישרדות להתבססות: תמורות בחברה החרדית בישראל ובחברה (עמ' 195-214)**. מכון ון-ליר, הקיבוץ המאוחד.
- דורון, ש' (2021). תמורות בסדר החברתי של בעלי תשובה בקרב החברה החרדית בישראל. בתוך ד' איזנקוט, ר' חיראק וש' דורון (עורכים), **אתגרים ומגמות בחברה הישראלית במבט רב-תחומי (עמ' 247-288)**. פרדס.
- הורוביץ, נ' (2018). **יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי ומדיניות חברתית**. יוצאים לשינוי.
- הורוביץ, נ' (2025). **היציאה החדשה מהחברה החרדית** [הרצאה בכנס]. הכנס ה-55 של האגודה הסוציולוגית בישראל, האוניברסיטה הפתוחה, רעננה.
- הרמן, ת', יוחנני, ל', קפלן, י' וספוז'ניקוב, א' (2024). **מדד הדמוקרטיה הישראלית 2024**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- זוסמן, נ' וליפינר, ע' (2021). **כמעין המתגבר? השפעות הקמת מעיין החינוך התורני בטווחים הקצר והארוך**. סדרת מאמרים לדיון 2021.07. בנק ישראל.
- זיבצנר, ב' ולהמן, ד' (2010). **ש"ס כאתגר: יצירת יהדות ישראלית חדשה**. רסלינג.
- זיכרמן, ח' (2014). **שחור כחול לבן: מסע אל תוך החברה החרדית בישראל**. משכל-ידיעות ספרים.
- כהנר, ל' ומלאך, ג' (2025). **שנתון החברה החרדית בישראל**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- כצמן, ח' (2022). **ציונות-דתית. מפתח, 17**, 175-195.
- לופי, י' (2004). **האם תחזיר ש"ס עטרה ליושנה?** מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות.
- פלדמן, ע' (2020). **עיצוב מדיניות חינוך לאומית באמצעות הסכמים קואליציוניים: כיצד הקימה תנועת ש"ס רשת חינוך? סוגיות חברתיות בישראל, 29(1)**, 165-191.
- פליטאל, א', ספולקר, מ', קורנילנקו, א' ומלדונדו, מ' (2012). **תחזיות אוכלוסייה לישראל לטווח ארוך: 2009-2059**. נייר טכני 27. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- פרידמן, ח' (1991). **החברה החרדית: מקורות, מגמות ותהליכים**. מכון ירושלים לחקר ישראל.
- פרידמן, י', שאול-מנע, נ', פוגל, נ', רומנוב, ד', עמדי, ד', פלדמן, מ', סחייק, ר', שיפריס, ג' ופורטנוי, ח' (2011). **שיטות מדידה ואמידת גודלה של האוכלוסייה החרדית בישראל**. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- קפלן, ק' (2007). **בסוד השיח החרדי**. מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל.
- רגב, א' וגורדון, ג' (2021). **מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- רגב, א' ומילצקי, י' (2024). **דוח מצב החברה החרדית 2024**. המכון לאסטרטגיה ומדיניות חרדית.

רובינשטיין, א' וגאון, א' (2019). המיעוט החילוני. **משפט ועסקים, כב**, 197–250.
שלג, י' (2020). **החרד"לים: היסטוריה, אידיאולוגיה, נוכחות**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
שרעבי, א'. (2014). דתיות 'רכה' ודתיות 'קשיחה': המקרה של תנועת התשובה בישראל. **עיונים בתקומת ישראל, 7**, 460–434.

Beit-Hallahmi, B. (1992). *Despair and deliverance: Private salvation in contemporary Israel*. SUNY Press.

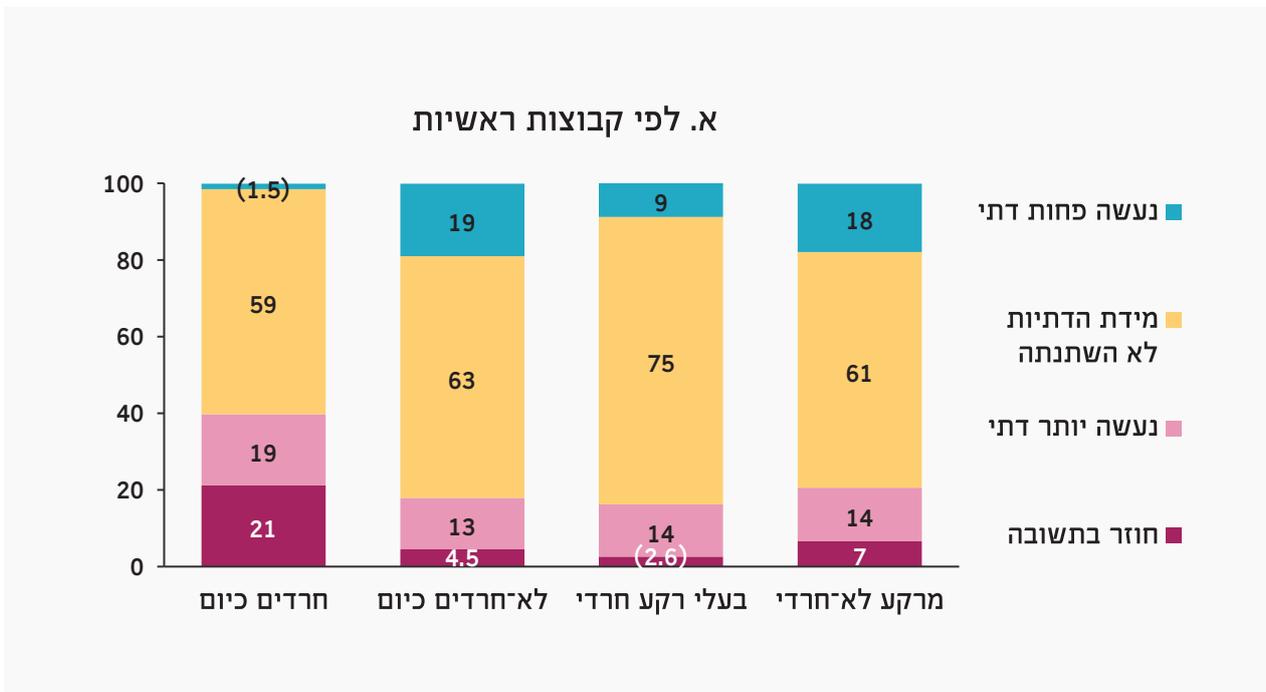
Berman, E. (2000). Sect, subsidy, and sacrifice: An economist's view of Ultra-Orthodox Jews. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(3), 905–953.

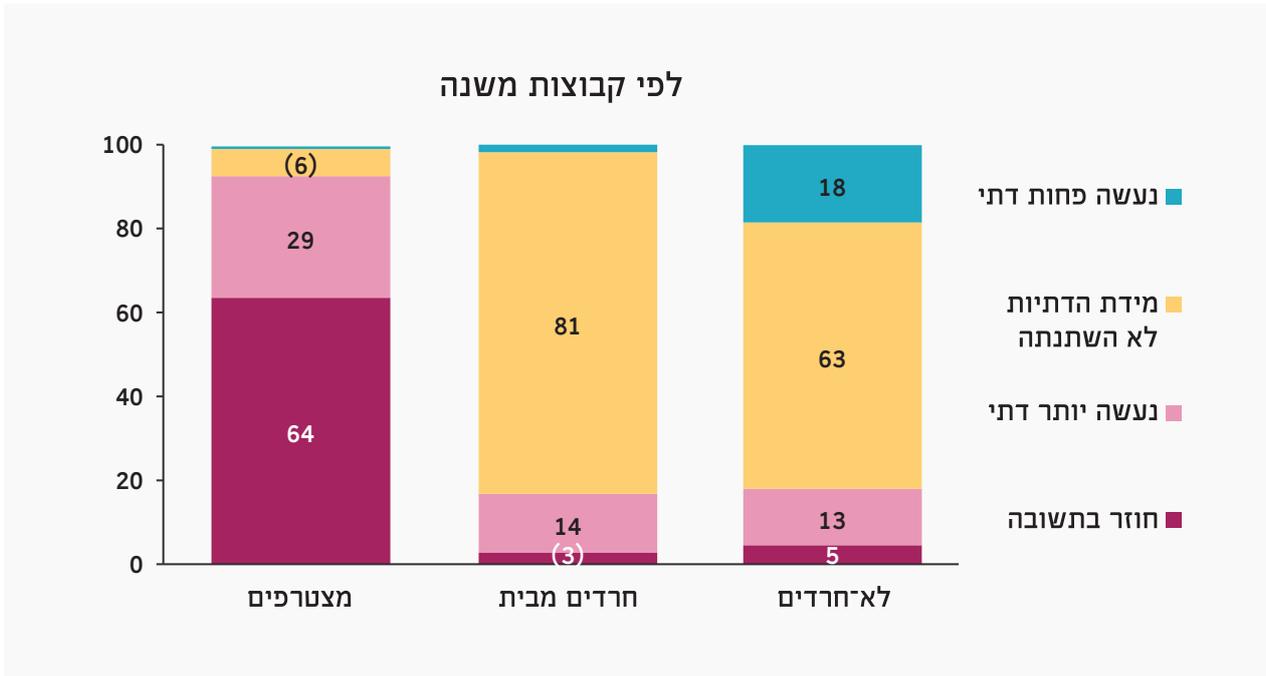
תרשים ה-נ-1: שינויים ברמות הדתיות בקרב יהודים בני 20-64 (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2024, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

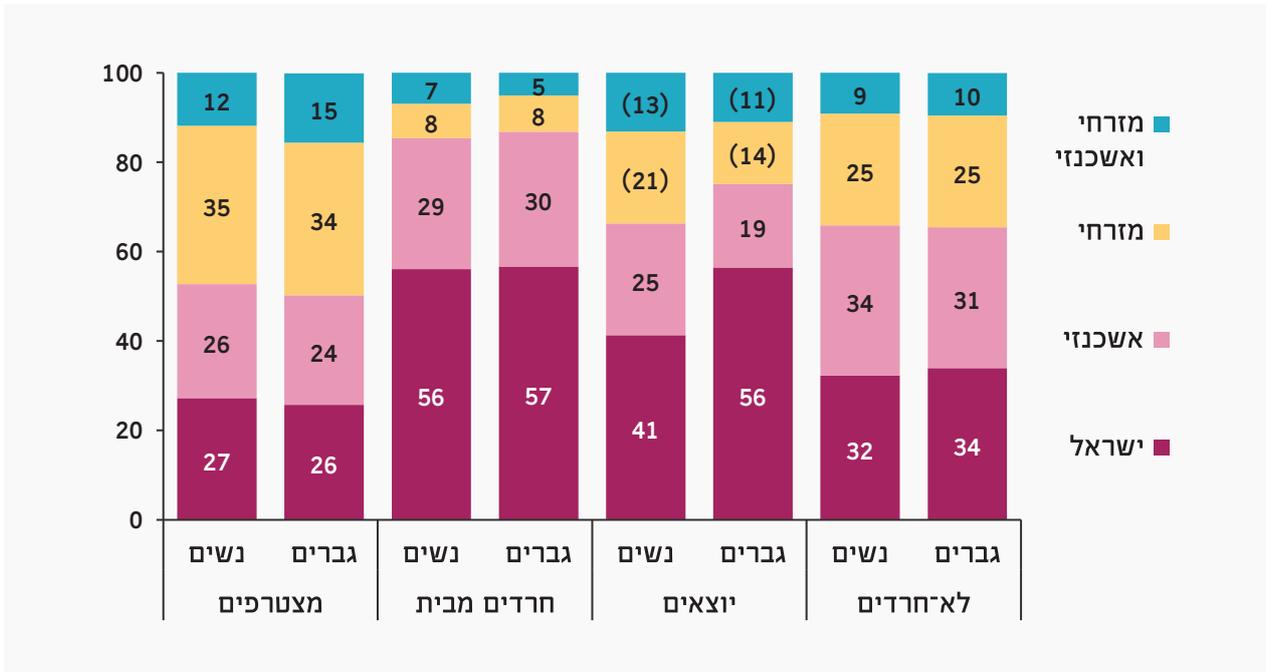
תרשים ה-נ-2: שינויים ברמות דתיות- לפי קבוצות ראשיות וקבוצות משנה (%)

מקור: הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2009 ולשנת 2018. משיבים שדיווחו שנעשו דתיים יותר נשאלו גם אם הם מזדהים כחוזרים בתשובה. קטגוריית "נעשה יותר דתי" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה יותר דתי, אך לא הזדהה כחוזר בתשובה. קטגוריית "חוזר בתשובה" מתייחסת למי שדיווח שבמהלך חייו נעשה יותר דתי וגם מזדהה כחוזר בתשובה. הנתונים עבור יוצאים לא מוצגים בשל מיעוט תצפיות.

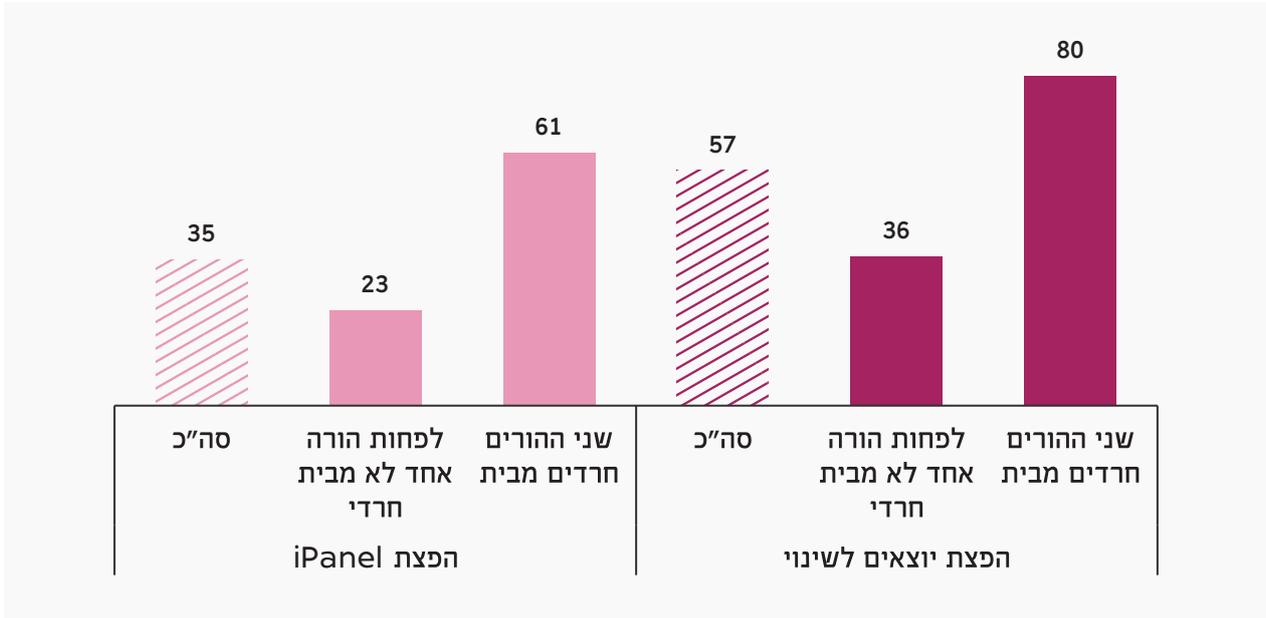
תרשים ה-3: ארץ מוצא לפי מגדר (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2017-2024, יהודים (גברים ונשים). ישראל: שני ההורים ילידי ישראל; אשכנזי - שני ההורים ילידי אירופה או אמריקה; מזרחי - שני ההורים ילידי אסיה או אפריקה, ללא דרום אפריקה ורודזיה; מזרחי ואשכנזי - הורה אחד יליד אירופה או אמריקה והורה אחד יליד אסיה או אפריקה.

תרשים ה-נ-4: משיבים אשכנזים - לפי חרדיות ההורים (סקר ההשתלבות - השוואה בין הפצת יוצאים לשינוי והפצת iPanel)

מקור: סקר ההשתלבות (2025).

הפצת יוצאים לשינוי: 936 יוצאות ויוצאים (חרדים לשעבר), בני 18-60 אשר זהו לפי הגדרה עצמית (להרחבה ראו נספח מקוון).
 הפצת iPanel: 194 יוצאים ויוצאות (חרדים לשעבר) בני 18-44 אשר זהו לפי הגדרה עצמית. ההפצה בוצעה בקרב מי שדיווחו על עצמם בעת הרשמה לפאנל כדתיים או מסורתיים בלבד.